# ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

## της 24ης Σεπτεμβρίου 2002 *

Περιεχόμενα


I — Το νομικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά ..... I - 7939

A — Το νομικό πλαίσιο ..... I - 7939

B — Τα πραγματικά περιστατικά ..... I - 7941

II — Η διαδικασία, τα αιτήματα και οι λόγοι ακυρώσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου, καθώς και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ..... I - 7949

A — Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου ..... I - 7949

B — Τα πρωτοδίκως υποβληθέντα αιτήματα και οι πρωτοδίκως προβληθέντες λόγοι ακυρώσεως καθώς και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ..... I - 7950

III — Οι αιτήσεις αναιρέσεως ..... I - 7954

A — Επί του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως της Falck ..... I - 7955

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7955

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7956

B — Επί του αιτήματος αφαιρέσεως από τη δικογραφία ορισμένων εγγράφων που προσκόμισαν η ACB και η Falck ..... I - 7959

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7959

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7960

Γ — Επί της ουσίας των αιτήσεων αναιρέσεως ..... I - 7960

1. Επί του λόγου που αντλείται από διαδικαστική πλημμέλεια θίγουσα τα συμφέροντα των αναιρεσειουσών ..... I - 7961

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7961

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7962

2. Επί της εκ μέρους της Επιτροπής προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας κατά τη διοικητική διαδικασία ..... I - 7963

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7963

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7966


* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

3. Επί του χαρακτηρισμού και της εκτιμήσεως των επίμαχων μέτρων ..... I - 7970

α) Επί της επιδράσεως των επίμαχων ενισχύσεων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και τον ανταγωνισμό ..... I - 7970

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7970

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7972

β) Επί του ζητήματος του εφαρμοστέου κώδικα ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα ..... I - 7974

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7974

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7977

γ) Επί του ζητήματος των υποχρεώσεων της Επιτροπής σε σχέση με τα στοιχεία που πρέπει να συγκεντρώσει προκειμένου να αποφανθεί επί του συμβατού των ενισχύσεων ..... I - 7980

4. Επί της αποφάσεως της Επιτροπής να ζητήσει την επιστροφή ορισμένων από τις καταβληθείσες στην ACB ενισχύσεις και επί των λεπτομερειών της επιστροφής αυτής ..... I - 7981

α) Επί της τηρήσεως των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της καλής πίστεως και της ειλικρινούς συνεργασίας ... I - 7981

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7981

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7981

β) Επί της εκπρόθεσμης δράσεως της Επιτροπής ..... I - 7982

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7982

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7985

γ) Επί των βάσεων υπολογισμού των εφαρμοστέων τόκων ..... I - 7986

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7986

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7990

δ) Επί της επιβολής κυρώσεως και της παραβιάσεως της αρχής της αναλογικότητας ..... I - 7994

i) Επί της αιτιάσεως ότι η εξέλιξη της καταστάσεως μετέτρεψε την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση ..... I - 7995

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7995

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7996

ii) Επί της αιτιάσεως ότι η μη πραγματική εξέταση του συμβατού των ενισχύσεων μετέτρεψε την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση ..... I - 7998

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7998

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 7998

iii) Επί της αιτιάσεως ότι σφάλματα και σύγχυση ως προς τις διαφορετικές ενισχύσεις και τα προς επιστροφή ποσά μετέτρεψαν την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση ..... I - 7999

iv) Επί της αιτιάσεως ότι η εφαρμογή υπερβολικού επιτοκίου στην επιστροφή των ενισχύσεων μετέτρεψε την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση ..... I - 7999

Επιχειρηματολογία των διαδίκων ..... I - 7999

Εκτίμηση του Δικαστηρίου ..... I - 8000

IV — Επί των δικαστικών εξόδων ..... I - 8000

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-74/00 P και C-75/00 P,

**Falck SpA,** με έδρα το Μιλάνο (Ιταλία), εκπροσωπούμενη από τους G. Macrì, M. Condinanzi και F. Colussi, avvocati, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

**Acciaierie di Bolzano SpA,** με έδρα το Bolzano (Ιταλία), εκπροσωπούμενη από τον B. Nascimbene, avvocato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

αναιρεσείουσες,

που έχουν ως αντικείμενο δύο αιτήσεις αναιρέσεως που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 16 Δεκεμβρίου 1999 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (πέμπτο πενταμελές τμήμα) στην υπόθεση T-158/96, Acciaierie di Bolzano κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-3927),

όπου οι λοιποί διάδικοι είναι η

**Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,** εκπροσωπούμενη από τους V. di Bucci και K.-D. Borchardt, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

και η

**Ιταλική Δημοκρατία,** εκπροσωπούμενη από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,

παρεμβαίνουσα πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, P. Jann, F. Macken, N. Colneric και S. von Bahr, προέδρους τμήματος, D. A. O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet (εισηγητή), M. Wathelet, B. Σκουρή και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 4ης Δεκεμβρίου 2001, κατά την οποία η Falck SpA εκπροσωπήθηκε από τους G. Macrì και M. Condinanzi, η Acciaierie di Bolzano SpA από τον B. Nascimbene, η Ιταλική Δημοκρατία από τον M. Fiorilli, avvocato dello Stato και η Επιτροπή από τον V. Di Bucci,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 21ης Φεβρουαρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

## Απόφαση

1 Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 2 Μαρτίου 2000, η Falck SpA (στο εξής: Falck) και η Acciaierie di Bolzano SpA (στο εξής: ACB) άσκησαν, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 16ης Δεκεμβρίου 1999, Τ-158/96, Acciaierie di Bolzano κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-3927, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή της ACB με την οποία ζήτησε την ακύρωση της αποφάσεως 96/617/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 17ης Ιουλίου 1996, σχετικά με ορισμένες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την αυτόνομη περιφέρεια του Bolzano (Ιταλία) υπέρ της επιχείρησης Acciaierie di Bolzano (ΕΕ L 274, σ. 30, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση).

2 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 10ης Μαΐου 2000, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-74/00 P και C-75/00 P προς διευκόλυνση της έγγραφης και προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

## I — Το νομικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά

### A — *Το νομικό πλαίσιο*

3 Πρέπει να γίνει αναφορά στο νομικό πλαίσιο, όπως παρουσιάστηκε από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση:

«1 Το άρθρο 4 της Συνθήκης ΕΚΑΧ ορίζει:

"Θεωρούνται ότι δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά άνθρακα και χάλυβα και κατά συνέπεια καταργούνται και απαγορεύονται εντός της Κοινότητας, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στην παρούσα Συνθήκη:

[...]

γ) οι επιδοτήσεις ή ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη ή οι ειδικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται από αυτά, υπό οποιαδήποτε μορφή".

2 Το άρθρο 95, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚΑΧ προβλέπει:

"Σε όλες τις περιπτώσεις που δεν προβλέπονται στην παρούσα Συνθήκη, στις οποίες απόφαση ή σύσταση της Επιτροπής παρίσταται αναγκαία για την πραγματοποίηση, κατά τη λειτουργία της κοινής αγοράς του άνθρακα και του χάλυβα και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5, ενός από τους σκοπούς της Κοινότητος, όπως ορίζονται στα άρθρα 2, 3 και 4, η απόφαση ή η σύσταση αυτή δύναται να εκδοθεί μετά ομόφωνη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου και κατόπιν διαβουλεύσεως με τη Συμβουλευτική Επιτροπή.

Η ίδια απόφαση ή σύσταση, εκδοθείσα με την αυτή μορφή, καθορίζει ενδεχομένως τις εφαρμοστέες κυρώσεις."

3 Συμμορφούμενη προς τις επιταγές της αναδιαρθρώσεως του τομέα της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα, η Επιτροπή στηρίχθηκε στις διατάξεις του άρθρου 95 της Συνθήκης προκειμένου να θεσπίσει, από τις αρχές της δεκαετίας του '80, ένα κοινοτικό σύστημα επιτρέπον τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα σε ορισμένες, περιοριστικώς απαριθμούμενες, περιπτώσεις. Το σύστημα αυτό υπέστη διαδοχικές προσαρμογές, προκειμένου να υπερκερασθούν οι συγκυριακές δυσχέρειες που αντιμετώπιζε η βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα. Οι διαδοχικώς ληφθείσες, εν προκειμένω, αποφάσεις είναι γνωστές ως "κώδικες ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα".

4 Η απόφαση 257/80/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 1ης Φεβρουαρίου 1980, περί θεσπίσεως κοινοτικών κανόνων για τις ειδικές ενισχύσεις της βιομηχανίας σιδήρου καί χάλυβα (GU L 29, σ. 5), αποτελεί τον πρώτο κώδικα ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα. Η απόφαση αυτή ίσχυσε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1981. Αντικαταστάθηκε από την απόφαση 2320/81/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 7ης Αυγούστου 1981, περί θεσπίσεως κοινοτικών κανόνων για τις ενισχύσεις στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα (ΕΕ L 228, σ. 14), που τρο-

ποποιήθηκε με την απόφαση 1018/85/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 19ης Απριλίου 1985 (ΕΕ L 110, σ. 5, στο εξής: δεύτερος κώδικας), που ίσχυσε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1985.

5 Ο τρίτος κώδικας ενισχύσεων για τη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα [απόφαση 3484/85/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1985, περί θεσπίσεως κοινοτικών κανόνων (ΕΕ L 340, σ. 1, στο εξής: τρίτος κώδικας)] ίσχυσε μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1986 και 31ης Δεκεμβρίου 1988. Ο τέταρτος κώδικας ενισχύσεων για τη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα [απόφαση 322/89/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 1ης Φεβρουαρίου 1989, περί θεσπίσεως κοινοτικών κανόνων για τις ενισχύσεις στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα (ΕΕ L 38, σ. 8)] ίσχυσε μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1989 και 31ης Δεκεμβρίου 1991.

6 Ο πέμπτος κώδικας ενισχύσεων για τη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα, που θεσπίστηκε με την απόφαση 3855/91/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1991, περί θεσπίσεως κοινοτικών κανόνων για τις ενισχύσεις στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα (ΕΕ L 362, σ. 57, στο εξής: πέμπτος κώδικας), ίσχυσε από την 1η Ιανουαρίου 1992 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1996. Ο κώδικας αυτός αντικαταστάθηκε, την 1η Ιανουαρίου 1997, από την απόφαση 2496/96/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 1996, περί θεσπίσεως κοινοτικών κανόνων για τις ενισχύσεις στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα (ΕΕ L 338, σ. 42), η οποία και αποτελεί τον έκτο κώδικα ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα.»

Β — *Τα πραγματικά περιστατικά*

4 Τα στοιχεία που ακολουθούν προκύπτουν από τις διαπιστώσεις επί των πραγματικών περιστατικών στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καθώς και από τη δικογραφία:

«7 Η προσφεύγουσα, Acciaierie di Bolzano [...], είναι επιχείρηση που κατασκευάζει προϊόντα από ειδικό χάλυβα εμπίπτοντα στον κωδικό 4400 του παραρτήματος I

της Συνθήκης ΕΚΑΧ και, επομένως, στις διατάξεις της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Μέχρι τις 31 Ιουλίου 1995, η ACB ελεγχόταν από τον χαλυβουργικό όμιλο Falck SpA, εταιρία ιταλικού δικαίου [...]. Όμως, κατά την ημερομηνία εκείνη, η προσφεύγουσα εταιρία πωλήθηκε στην εταιρία Valbruna Srl.

8 Με έγγραφο της 5ης Ιουλίου 1982, η Επιτροπή γνωστοποίησε στην Ιταλική Κυβέρνηση ότι είχε αποφασίσει να εγκρίνει το σύστημα περιφερειακών ενισχύσεων που είχε θεσπιστεί με τον νόμο 25/81 της αυτόνομης περιφέρειας του Bolzano, της 8ης Σεπτεμβρίου 1981, περί των οικονομικών παρεμβάσεων υπέρ του βιομηχανικού τομέα (στο εξής: περιφερειακός νόμος αριθ. 25/81). Ωστόσο, στο έγγραφο εκείνο, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι έπρεπε επίσης να αποφανθεί σχετικά με την κατά τομείς εφαρμογή του εθνικού νόμου αριθ. 675 της 12ης Αυγούστου 1977, περί μέτρων για τον συντονισμό της βιομηχανικής πολιτικής, της αναδιαρθρώσεως, της μετατροπής και της αναπτύξεως του τομέα (1/a) (στο εξής: νόμος 675) που ίσχυε εν προκειμένω, και ότι επιφυλασσόταν, όπως ήταν επόμενο, του δικαιώματος να διασαφηνίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες το σύστημα αυτό θα εφαρμοζόταν στην περιφέρεια του Bolzano, ανάλογα με την απόφαση που θα ελάμβανε σε εθνικό πλαίσιο. Εξάλλου, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι οι αρχές του Bolzano όφειλαν να τηρήσουν αυστηρώς τους σχετικούς κανόνες δεοντολογίας καθώς και τους κοινοτικούς κώδικες σχετικά με τη χορήγηση ενισχύσεων υπέρ της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα.

[...]»

5 Τον Σεπτέμβριο του 1982 κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή σχέδιο αναδιαρθρώσεως της Falck. Το σχέδιο προέβλεπε βιομηχανικές επενδύσεις ύψους 40 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών (ITL).

6 Με έγγραφα της 3ης Νοεμβρίου 1982 και της 5ης Νοεμβρίου 1986, η περιφέρεια του Bolzano κοινοποίησε στην Επιτροπή τέσσερις περιπτώσεις χορηγήσεως ενισχύσεων στον τομέα της υφαντουργίας κατ' εφαρμογή του περιφερειακού νόμου 25/81 και ρώτησε αν ήταν αναγκαίο να κοινοποιεί τις ατομικές περιπτώσεις εφαρμογής του εν λόγω νόμου. Η Επιτροπή δεν απάντησε στα έγγραφα αυτά.

7 Στις 14 Φεβρουαρίου 1983, με την απόφαση 784, η περιφέρεια του Bolzano αποφάσισε να χορηγήσει στην ACB επιδοτούμενο δάνειο καθώς και μη επιστρεπτέα επιδότηση βάσει του περιφερειακού νόμου 25/81. Η απόφαση αυτή αφορούσε δάνειο 6,5 δισεκατομμυρίων ITL και επιδότηση ύψους 8 δισεκατομμυρίων ITL, κατανεμημένη σε δέκα έτη.

8 Με απόφαση της 25ης Μαΐου 1983, ληφθείσα κατ' εφαρμογή του δεύτερου κώδικα, η Επιτροπή, κατόπιν της κοινοποιήσεως του σχεδίου αναδιαρθρώσεως της Flack, ενέκρινε ενίσχυση ύψους δύο δισεκατομμυρίων ITL με τη μορφή επιδοτήσεως δανείου 6 δισεκατομμυρίων ITL υπέρ της ACB για τη χρηματοδότηση επενδύσεως ύψους 23 περίπου δισεκατομμυρίων ITL.

9 Την 1η Ιουλίου 1985, με την απόφαση 3082, η περιφέρεια του Bolzano αποφάσισε να χορηγήσει στην ACB, βάσει του περιφερειακού νόμου 25/81, νέο δάνειο ύψους 12,941 δισεκατομμυρίων ITL. Στις 3 Δεκεμβρίου 1985, με την απόφαση 6346, της χορήγησε, βάσει του ίδιου νόμου, επιδότηση ύψους 10,234 δισεκατομμυρίων ITL.

10 Στις 14 Δεκεμβρίου 1987 καθώς και στις 2 Μαΐου και στις 4 Ιουλίου 1988, με τις αποφάσεις 7673, 2429 και 4158 αντιστοίχως, η περιφέρεια του Bolzano αποφάσισε να χορηγήσει στην ACB, βάσει πάντα του περιφερειακού νόμου 25/81:

— δάνειο ύψους 13,206 δισεκατομμυρίων ITL, εκ των οποίων τα 6,321 δισεκατομμύρια καταβλήθηκαν τον Μάρτιο του 1988 και τα 987 εκατομμύρια τον Ιανουάριο του 1989·

— επιδότηση ύψους 6,919 δισεκατομμυρίων ITL, εκ των οποίων καταβλήθηκαν, με βάση την προσβαλλόμενη απόφαση, μόνον τα 3,750 δισεκατομμύρια·

— δάνειο και επιδότηση που ανέρχονται, κατά την εν λόγω απόφαση, σε 987 και 650 εκατομμύρια ITL.

11 Στις 26 Ιουλίου 1988, η Επιτροπή ζήτησε από τις ιταλικές αρχές στοιχεία για δάνειο ύψους 6 δισεκατομμυρίων ITL που χορηγήθηκε στην ACB τον Δεκέμβριο του 1987. Με έγγραφο της 22ας Μαρτίου 1989, η Επιτροπή πληροφόρησε τις εν λόγω αρχές περί της αποφάσεως της να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 6, παράγραφος 4, του τρίτου κώδικα και τις κάλεσε να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους.

12 Στις 25 Ιουλίου 1990, η Επιτροπή εξέδωσε, σχετικά με την ενίσχυση λόγω του δανείου αυτού, την απόφαση 91/176/ΕΚΑΧ, σχετικά με ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην επαρχία του Bolzano υπέρ της χαλυβουργίας του Bolzano (ΕΕ 1991, L 86, σ. 28). Το άρθρο 1 της αποφάσεως αυτής ορίζει:

«Η επιδότηση επιτοκίου ενός δανείου που χορηγήθηκε τον Δεκέμβριο του 1987 από την επαρχία του Bolzano, στην Ιταλία, προς τη χαλυβουργική επιχείρηση του Bolzano κατ' εφαρμογή του επαρχιακού νόμου 25 της 8ης Σεπτεμβρίου 1981, αποτελεί παράνομη κρατική ενίσχυση επειδή χορηγήθηκε χωρίς προηγούμενη έγκριση της Επιτροπής και, επιπλέον, είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, δυνάμει της απόφασης 3484/85/ΕΚΑΧ [τρίτος κώδικας]».

13 Ωστόσο, η Επιτροπή δεν απαίτησε, με την απόφαση αυτή, την επιστροφή των ήδη καταβληθέντων ποσών, αλλά αρκέστηκε να ζητήσει από τις αρχές της επαρχίας του Bolzano να παύσουν να επιδοτούν τις ετήσιες δόσεις του επίμαχου δανείου μέχρι τη λήξη του. Επειδή οι ιταλικές αρχές ισχυρίστηκαν ότι το δάνειο είχε εγκριθεί με την απόφαση της Επιτροπής της 25ης Μαΐου 1983, η Επιτροπή παραδέχθηκε, όντως, ότι είχε εγκρίνει, με την απόφαση αυτή, βάσει του δεύτερου κώδικα, ενίσχυση 2 δισεκατομμυρίων ITL, με τη μορφή επιδοτούμενου δανείου στην ACB. Εντούτοις, η

ενίσχυση αυτή, εγκριθείσα βάσει του δευτέρου κώδικα, έπρεπε οπωσδήποτε να καταβληθεί πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1985 και, δεδομένου ότι η ενίσχυση καταβλήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή, δεν μπορούσε πλέον να θεωρείται εγκριθείσα. Θεωρώντας ότι έπρεπε να εφαρμόσει τον ισχύοντα κατά την καταβολή του δανείου κώδικα περί ενισχύσεων, ήτοι τον τρίτο κώδικα, η Επιτροπή κατέληξε ότι ο κώδικας αυτός δεν επέτρεπε πλέον την έγκριση της εν λόγω ενισχύσεως, η οποία ήταν, επομένως, ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά άνθρακα και χάλυβα (στο εξής: κοινή αγορά). Επιπλέον, η Επιτροπή επισήμανε ότι με την απόφασή της 5ης Ιουλίου 1982, σχετικά με την εφαρμογή του θεσπισθέντος με τον περιφερειακό νόμο 25/81 καθεστώτος περιφερειακών ενισχύσεων, ανέφερε ρητώς την ανάγκη κοινοποιήσεως των περιπτώσεων εφαρμογής υπέρ της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα. Εντούτοις, θεώρησε ότι το γεγονός ότι η επίμαχη ενίσχυση ήταν αρχικώς συμβατή προς την κοινή αγορά και ότι κατέστη ασυμβίβαστη αποκλειστικώς λόγω της καθυστερημένης καταβολής της, που οφειλόταν στην κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών αρχών και της επαρχίας του Bolzano, δικαιολογούσε να μη ζητηθεί η επιστροφή των στοιχείων των ενισχύσεων που είχαν ήδη καταβληθεί.

14 Στις 21 Δεκεμβρίου 1994, κατόπιν ρητής καταγγελίας, η Επιτροπή ζήτησε από τις ιταλικές αρχές στοιχεία σχετικά με τις παρεμβάσεις του Δημοσίου από τις οποίες είχε ευνοηθεί η ACB. Η Ιταλική Κυβέρνηση απάντησε με έγγραφα της 6ης Απριλίου και της 2ας Μαΐου 1995.

15 Με έγγραφο της 1ης Αυγούστου 1995, η Επιτροπή γνωστοποίησε στις ιταλικές αρχές την απόφασή της να κινήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 6, παράγραφος 4, του πέμπτου κώδικα διαδικασία σχετικά με τα προμνημονευθέντα στις σκέψεις 7, 9 και 10 της παρούσας αποφάσεως μέτρα που προβλέπονταν από όλες τις αποφάσεις της επαρχίας του Bolzano και τους ζήτησε να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους. Η απόφαση αυτή δημοσιεύθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 1995 στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ C 344, σ. 8), κλήθηκαν δε να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους τα λοιπά κράτη μέλη καθώς και οι λοιποί ενδιαφερόμενοι.

16 Με έγγραφο της 18ης Ιανουαρίου 1996, η ACB ζήτησε, ως ενδιαφερόμενη, από την Επιτροπή να ζητηθεί η γνώμη της και να ακουστεί στο πλαίσιο της κινηθείσας δια-

δικασίας. Καθώς το έγγραφο αυτό έμεινε αναπάντητο, η ACB απέστειλε στην Επιτροπή δεύτερο έγγραφο, με ημερομηνία 28 Μαρτίου 1996, με το οποίο της ζήτησε να την πληροφορήσει σχετικά με την πρόοδο της διαδικασίας και, ειδικότερα, εάν φρονούσε ότι έπρεπε να την ακούσει ή να λάβει πληροφορίες από αυτήν.

17 Ενώσεις παραγωγών χάλυβα κοινοποίησαν τις παρατηρήσεις τους στην Επιτροπή, η οποία τις διαβίβασε στις ιταλικές αρχές με έγγραφο της 20ής Φεβρουαρίου 1996. Με έγγραφο της 27ης Μαρτίου 1996, οι ιταλικές αρχές γνωστοποίησαν τις παρατηρήσεις τους στην Επιτροπή. Στις 17 Ιουλίου 1996, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση.

18 Στο τμήμα Ι, τρίτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως περιλαμβάνεται κατάλογος των κρατικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στην ACB από την αυτόνομη επαρχία του Bolzano δυνάμει του επαρχιακού νόμου 25/81 κατά την περίοδο 1982-1990. Πρέπει να επισημανθεί ότι η Επιτροπή τόνισε, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου, ότι το χορηγηθέν με την απόφαση 784, της 14ης Φεβρουαρίου 1983, της επαρχίας του Bolzano δάνειο ανερχόταν σε 6,5 δισεκατομμύρια ITL και όχι σε 5,6 δισεκατομμύρια ITL, όπως εσφαλμένα αναγράφηκε στην προσβαλλόμενη απόφαση. Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή διευκρίνισε με το τμήμα IV, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της εν λόγω αποφάσεως ότι το μέτρο αυτό είχε ήδη αποτελέσει αντικείμενο της αποφάσεως 91/176 και, επομένως, δεν το αφορούσε η προσβαλλόμενη απόφαση. Στο τμήμα Ι των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως διασαφηνίζεται ότι οι ενισχύσεις αυτές χορηγήθηκαν, αφενός, υπό μορφή δεκαετών δανείων με επιτόκιο 3 %, ήτοι κατά 9 περίπου ποσοστιαίες μονάδες κατώτερο από το κανονικό επιτόκιο της αγοράς που ίσχυε στην Ιταλία την εποχή εκείνη, για συνολικό ποσό 25,849 δισεκατομμυρίων ITL (12,025 εκατομμύρια ECU), και, αφετέρου, υπό τη μορφή μη επιστρεπτέων επιδοτήσεων, δηλαδή χωρίς υποχρέωση επιστροφής τους, που ανέρχονται συνολικά σε 22,634 δισεκατομμύρια ITL (10,5 εκατομμύρια ECU).

19 Η Επιτροπή εκτίμησε ότι, ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία οι χορηγηθείσες πριν από την 1η Ιανουαρίου 1986 ενισχύσεις θα εξετάζονταν υπό το φως των

διατάξεων του δεύτερου κώδικα, οι ενισχύσεις αυτές δεν μπορούσαν να θεωρηθούν συμβατές με την κοινή αγορά. Συναφώς, υπέμνησε ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κώδικα προέβλεπε ότι ενισχύσεις για τη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα θα μπορούσαν να θεωρηθούν συμβατές με την κοινή αγορά εφόσον, μεταξύ άλλων, η τυγχάνουσα της ενισχύσεως επιχείρηση έχει δεσμευθεί να εκτελέσει πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως κατάλληλο για την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητάς της και να καταστεί οικονομικώς βιώσιμη χωρίς ενισχύσεις υπό ομαλές συνθήκες αγοράς και ότι το πρόγραμμα αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της συνολικής παραγωγικής ικανότητας της επιχειρήσεως. Όμως, καμία από αυτές τις δύο προϋποθέσεις δεν πληρούνταν.

20 Εξάλλου, η Επιτροπή υπέμνησε ότι ο πέμπτος κώδικας, που ίσχυε κατά την ημερομηνία εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, ρητώς απαριθμούσε τις πιθανές παρεκκλίσεις από το άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης, δηλαδή τις ενισχύσεις που προορίζονται για την κάλυψη του κόστους προγραμμάτων έρευνας και αναπτύξεως, τις ενισχύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και τις ενισχύσεις για την παύση δραστηριοτήτων. Κατέληξε ότι οι εν λόγω παρεκκλίσεις δεν ετύγχαναν εν προκειμένω εφαρμογής σε καμία από τις εξεταζόμενες ενισχύσεις.

21 Ωστόσο, η Επιτροπή έλαβε υπόψη, όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί πριν από την 1η Ιανουαρίου 1986, ορισμένες περιστάσεις που ήταν δυνατό να έχουν οδηγήσει τις ιταλικές αρχές σε πλάνη σχετικά με τους κανόνες που έπρεπε κατά την εξεταζόμενη περίοδο να τηρούνται σχετικά με τις εν λόγω ενισχύσεις. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή αναφέρθηκε στην έλλειψη απαντήσεως εκ μέρους της στα έγγραφα της επαρχίας του Bolzano περί κοινοποιήσεως των τεσσάρων πρώτων περιπτώσεων εφαρμογής του επαρχιακού νόμου 25/81, καθώς και στις τυχόν παρανοήσεις σχετικά με την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών και των επαρχιακών αρχών όσον αφορά τις κοινοποιήσεις των ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα. Επίσης, η Επιτροπή δεν απαίτησε την επιστροφή των χορηγηθεισών πριν από την 1η Ιανουαρίου 1986 ενισχύσεων.

22 Η προσβαλλόμενη απόφαση ορίζει:

«*Άρθρο 1*

Οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην επιχείρηση Acciaieria di Bolzano δυνάμει του περιφερειακού νόμου αριθ. 25/81 είναι παράνομες ως μη κοινοποιηθείσες πριν από την χορήγησή τους και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά δυνάμει του άρθρου 4, στοιχείο γ), της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

*Άρθρο 2*

Η Ιταλία προβαίνει, σύμφωνα με τις διατάξεις της ιταλικής νομοθεσίας που εφαρμόζονται κατά την είσπραξη των απαιτήσεων του δημοσίου, σε ανάκτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν από την 1η Ιανουαρίου 1986 στις Acciaieria di Bolzano δυνάμει του περιφερειακού νόμου αριθ. 25/81, με τις αποφάσεις αριθ. 7673 της 14ης Δεκεμβρίου 1987, αριθ. 2429 της 2ας Μαΐου 1988 και αριθ. 4158 της 4ης Ιουλίου 1988. Για την εξάλειψη των επιπτώσεων που προέκυψαν από τις ενισχύσεις αυτές, προσαυξάνονται με τόκους που υπολογίζονται από την ημέρα καταβολής των ενισχύσεων μέχρι την ημερομηνία επιστροφής τους. Το επιτόκιο που εφαρμόζεται είναι το επιτόκιο που χρησιμοποιούσε η Επιτροπή για τον υπολογισμό του καθαρού ισοδύναμου επιδότησης των περιφερειακών ενισχύσεων κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς.

[...]»

## Ii — Η διαδικασία, τα αιτήματα και οι λόγοι ακυρώσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου, καθώς και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

### A — *Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου*

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 12 Οκτωβρίου 1996, η ACB ζήτησε την ακύρωση της προσβαλλόμενης αποφάσεως. Με διάταξη της 11ης Ιουλίου 1997, ο πρόεδρος του τετάρτου πενταμελούς τμήματος επέτρεψε στη Falck και στην Ιταλική Δημοκρατία να παρέμβουν υπέρ της προσφεύγουσας.

24 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να λάβει μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας καλώντας ορισμένους διαδίκους να απαντήσουν εγγράφως σε ερωτήσεις και να προσκομίσουν έγγραφα. Συγκεκριμένα, ζήτησε από την Επιτροπή να προσκομίσει αντίγραφο του εγγράφου της 27ης Μαρτίου 1996, το οποίο απέστειλαν οι ιταλικές αρχές στην Επιτροπή απαντώντας στην απόφασή της να κινήσει τη διαδικασία.

25 Η Επιτροπή απάντησε στο Πρωτοδικείο ότι το έγγραφο αυτό προερχόταν από τις ιταλικές αρχές και ότι περιελάμβανε καίριες πληροφορίες σχετικά με τον δικαιούχο της ενισχύσεως. Θεώρησε ότι το εν λόγω έγγραφο έπρεπε να προσκομιστεί από την Ιταλική Κυβέρνηση ή, τουλάχιστον, με τη συναίνεσή της και τόνισε ότι ζήτησε τη συναίνεσή της. Η Επιτροπή πρόσθεσε ότι ένα από τα παραρτήματα του εγγράφου αυτού ήταν εσωτερικό σημείωμα προς τις υπηρεσίες της, καταρτισθέν από τη νομική υπηρεσία. Διευκρίνισε ότι πραγματοποιούσε έρευνες προκειμένου να εξακριβώσει με ποιο τρόπο διέρρευσε το εν λόγω έγγραφο. Επιπλέον, η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι, καταρχήν, αντιτίθεται στην προσκόμιση εσωτερικών εγράφων από τρίτους, εφόσον δεν περιήλθαν σε αυτούς νομοτύπως.

26 Το Πρωτοδικείο ζήτησε από την Επιτροπή να προσκομίσει κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση το έγγραφο της 27ης Μαρτίου 1996, είτε ολόκληρο είτε σε μη εμπιστευτική μορφή, ανάλογα με τη στάση των ιταλικών αρχών. Το Πρωτοδικείο επέτρεψε, εντούτοις, στην Επιτροπή να μην προσκομίσει το περιλαμβάνον το σημείωμα της νομικής υπηρεσίας παράρτημα.

27 Οι διάδικοι ανέπτυξαν προφορικώς τις θέσεις τους και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη συνεδρίαση της 25ης Μαρτίου 1999.

28 Η Επιτροπή κατέθεσε στην αρχή της επ' ακροατηρίου συζητήσεως το έγγραφο της 27ης Μαρτίου 1996 και τα παραρτήματά του, εκτός του παραρτήματος 3, που περιλάμβανε το σημείωμα της νομικής της υπηρεσίας. Λόγω του όγκου του προσκομισθέντος εγγράφου, μόνον το εν λόγω έγγραφο και το παράρτημα 1 διανεμήθηκαν αρχικώς, ενώ το υπόλοιπο του εγγράφου ήταν διαθέσιμο στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου. Μετά τις αγορεύσεις, η συνεδρίαση διακόπηκε επί 20 λεπτά. Στη συνέχεια διανεμήθηκε ο πίνακας Α του παραρτήματος 5 του εγγράφου και συνεχίστηκε η συνεδρίαση. Μετά νέα ωριαία διακοπή της συνεδριάσεως, διανεμήθηκαν οι πίνακες Β, C και D του παραρτήματος 5, καθώς και τα παραρτήματα 6 και 7. Η συνεδρίαση συνεχίστηκε και ακολούθως ο πρόεδρος του πέμπτου πενταμελούς τμήματος κήρυξε τη λήξη της προφορικής διαδικασίας.

Β — *Τα πρωτοδίκως υποβληθέντα αιτήματα και οι πρωτοδίκως προβληθέντες λόγοι ακυρώσεως καθώς και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση*

29 Επί της ουσίας η ACB ζήτησε την ακύρωση τη προσβαλλομένης αποφάσεως και, επικουρικώς, την αναγνώριση ως μη υφισταμένης της υποχρεώσεως επιστροφής των χορηγηθεισών μετά την 1η Ιανουαρίου 1986 ενισχύσεων. Η Επιτροπή ζήτησε την απόρριψη της προσφυγής. Κατ' ουσίαν, Η ACB επικαλέστηκε έξι λόγους προς στήριξη των αιτημάτων της.

30 Ο πρώτος στηριζόταν σε προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας. Η ACB υποστήριξε ότι, παρά τις από 18 Ιανουαρίου και 28 Μαρτίου 1996 επιστολές της, με τις οποίες ζήτησε να μετάσχει στη διαδικασία, η Επιτροπή δεν της παρέσχε τη δυνατότητα αυτή και, κυρίως, πρόσβαση στον φάκελο.

31 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο αυτό με την παρατιθέμενη στις σκέψεις 42 έως 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αιτιολογία, από την οποία προκύπτει ότι δεν προσβλήθηκαν τα δικαιώματα της ACB.

32 Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως που επικαλέστηκε η ACB στηριζόταν στη συνιστώσα πλάνη περί το δίκαιο αναδρομική εφαρμογή κοινοτικών κανόνων. Η ACB υποστήριξε ότι, παρά την έλλειψη σαφήνειας της προσβαλλομένης αποφάσεως, αυτή φαίνεται να εκδόθηκε κατ' εφαρμογή του κώδικα ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα που ίσχυε κατά τον χρόνο της λήψεώς της, ενώ έπρεπε να εφαρμοστεί ο κώδικας που ίσχυε κατά τον χρόνο χορηγήσεως της ενισχύσεως ή, έστω, ο ισχύων κατά την πραγματική καταβολή της ενισχύσεως. Η ACB υποστήριξε συναφώς ότι υφίστατο ασυνέπεια μεταξύ της προσβαλλόμενης αποφάσεως και της αποφάσεως 91/176, που στηρίχθηκε στον ισχύοντα κατά τον χρόνο καταβολής της ενισχύσεως καθώς και με τη διοικητική πρακτική της Επιτροπής, η οποία, στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, εφαρμόζει τους ισχύοντες κατά τη χορήγηση της ενισχύσεως κανόνες. Κατά τον τρόπο αυτό παραβιάστηκαν οι αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου. Επιπλέον, η ACB αμφισβητεί κατ' ουσίαν ότι η Επιτροπή δικαιούται να ζητήσει την ανάκτηση των επίδικων ενισχύσεων πολλά έτη μετά τη χορήγησή τους.

33 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο αυτό με την παρατιθέμενη στις σκέψεις 59 έως 69 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αιτιολογία, η οποία στηρίζεται στο ότι, αφού οι επίμαχες ενισχύσεις δεν είχαν κοινοποιηθεί, μόνον ο ισχύων κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής κώδικας μπορούσε να τύχει εφαρμογής, χωρίς με την ερμηνεία αυτή να παραβιάζονται οι αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου ή να μην τηρείται προθεσμία παραγραφής, που ουδόλως προβλέπεται εν προκειμένω.

34 Με τον τρίτο λόγο ακυρώσεως, η ACB προσήψε στην Επιτροπή ότι, λαμβανομένης υπόψη της εξελίξεως των πραγματικών περιστατικών, παραβίασε τις αρχές της ειλικρινούς συνεργασίας, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας. Η ACB ισχυρίστηκε ότι με βάση τη συμπεριφορά της Επιτροπής μπορούσε νομίμως να σκεφθεί τόσο αυτή όσο και οι ιταλικές αρχές ότι δεν ήταν αναγκαία η κοινοποίηση των επίμαχων ενισχύσεων. Προσέθεσε ότι η Επιτροπή ενήργησε καθυστερημένα λαμβανομένων υπόψη, αφενός, των ημερομηνιών χορηγήσεως των επίμαχων ενισχύσεων και, αφετέρου, του γεγονότος ότι η απόφαση 91/176 εκδόθηκε επίσης ενώ είχαν ήδη καταβληθεί όλες οι ενισχύσεις. Κατά την ACB, η επιστροφή εντόκως των ενισχύσεων, που ζητήθηκε αρκετό χρόνο μετά την καταβολή των ενισχύσεων, αποτελεί κύρωση μη αποβλέπουσα απλώς στην αποκατάσταση της ανταγωνιστικής ισότητας.

35 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο αυτό με την αιτιολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 83 έως 98 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Από αυτή προκύπτει ότι, ελλείψει κοινοποιήσεως των επίμαχων ενισχύσεων και στο μέτρο που η ACB δεν απέδειξε την ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων ή την επιμέλειά της ούτε την παραβίαση των αρχών της ειλικρινούς συνεργασίας και της καλής πίστεως, η απαίτηση ανακτήσεως ορισμένων από τις επίμαχες ενισχύσεις, σε συνδυασμό με την καταβολή τόκων, δεν παραβιάζει τις αρχές που επικαλείται η ACB ούτε αποτελεί κύρωση.

36 Τέταρτον, η ACB αμφισβητεί την ουσιαστική εκτίμηση της Επιτροπής όσον αφορά το συμβατό των επίμαχων ενισχύσεων με την κοινή αγορά. Καταρχάς, η ACB υποστήριξε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο μην εξακριβώνοντας αν οι ενισχύσεις αυτές επηρέαζαν τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Στη συνέχεια, η ACB ισχυρίστηκε ότι αυτές απλώς αντιστάθμιζαν μερικώς τη χορήγηση ενισχύσεων σε δημόσιες επιχειρήσεις σιδήρου και χάλυβα. Τέλος, θεώρησε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως μη θεωρώντας τις ενισχύσεις των οποίων έτυχε συμβατές με την κοινή αγορά, διότι με αυτές επιδιωκόταν, κατά τους ισχυρισμούς της, η εξοικονόμηση ενέργειας, η προστασία του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ασφάλειας, των συνθηκών εργασίας και της ανταγωνιστικότητας της επιχειρήσεως.

37 Η Falck κατέθεσε καταρτισθείσα έκθεση από την εταιρία Arthur Andersen εμφαίνουσα ότι οι επενδύσεις ήταν, σε σημαντικό βαθμό, συμβατές με τους κώδικες ενισχύσεων. Επιπλέον, ισχυρίστηκε ότι η Επιτροπή αποφάνθηκε εκ νέου επί ενισχύσεων που αφορούσε ήδη η απόφαση 91/176. Κατά τη Falck, επρόκειτο για ενισχύσεις που συνδυάστηκαν από την Επιτροπή με τις αποφάσεις της επαρχίας του Bolzano 7673, της 14ης Δεκεμβρίου 1987 (δάνειο 6,321 δισεκατομμυρίων ITL), και 4158, της 4ης Ιουλίου 1988 (δάνειο 987 εκατομμυρίων ITL), ενώ το δεύτερο αυτό δάνειο καλυπτόταν, στην πραγματικότητα, από την απόφαση 7673, της 14ης Δεκεμβρίου 1987. Επιπλέον, η Falck υποστήριξε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη όσον αφορά το ύψος των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν με βάση τις αποφάσεις 2429, της 2ας Μαΐου 1988, και 4158, της 4ης Ιουλίου 1988.

38 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τις αιτιάσεις αυτές με την αιτιολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 111 έως 141 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Από αυτή προκύπτει ότι, για να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης οι ενισχύσεις δεν είναι αναγκαίο να επηρεάζουν τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και ότι η Επιτροπή ορθώς κατέληξε, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που διέθετε, ότι οι επίμαχες ενισχύσεις δεν ήταν συμβατές με τις διατάξεις του πέμπτου κώδικα και προσδιόρισε αυτές που έπρεπε να επιστραφούν.

39 Πέμπτον, η ACB επικαλέστηκε πλάνη περί το δίκαιο στον προσδιορισμό του εφαρμοστέου επιτοκίου για την επιστροφή των ενισχύσεων. Η ACB υποστήριξε ότι το καθορισθέν με την προσβαλλόμενη απόφαση επιτόκιο είναι απροσδιόριστο και στερείται νομικής βάσεως, στο μέτρο που επρόκειτο για το επιτόκιο που χρησιμοποιούσε η Επιτροπή για τον υπολογισμό του καθαρού ισοδυνάμου επιδοτήσεως των περιφερειακών ενισχύσεων κατά τη διάρκεια της λαμβανόμενης υπόψη περιόδου. Κατά την ACB, το επιτόκιο έπρεπε να καθορισθεί με βάση την εθνική έννομη τάξη ή να είναι το επιτόκιο της αγοράς στην οποία εχρηματοδοτείτο, ήτοι το επιτόκιο της γερμανικής αγοράς στην οποία ήταν λίαν δραστηριοποιημένη.

40 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο αυτό με την παρατιθέμενη στις σκέψεις 148 έως 161 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αιτιολογία, από την οποία προκύπτει ότι ορθώς η Επιτροπή επέλεξε το αναφερόμενο στην προσβαλλόμενη απόφαση επιτό-

κιο, το οποίο καθορίστηκε με βάση εθνικά δεδομένα και όχι το επιτόκιο της γερμανικής αγοράς, ελλείψει κάθε σχετικής ενέργειας της ACB προς αυτή την κατεύθυνση κατά τη διοικητική διαδικασία.

41 Έκτον και τελευταίο, η ACB προσάπτει στην προσβαλλόμενη απόφαση έλλειψη αιτιολογίας. Η Επιτροπή δεν εξέθεσε τον λόγο για τον οποίο θεώρησε την 31η Δεκεμβρίου 1985 ως αποφασιστική ημερομηνία δικαιολογούσα τη διαφορετική μεταχείριση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν πριν και μετά από αυτήν ούτε τους λόγους εφαρμογής του επιτοκίου που επέλεξε με την εν λόγω απόφαση, ιδίως όσον αφορά την αναλογικότητα του επιτοκίου αυτού σε σχέση με τα πλεονεκτήματα της ACB.

42 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο αυτό με την παρατιθέμενη στις σκέψεις 167 έως 175 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αιτιολογία, από την οποία προκύπτει ότι, λαμβανομένων υπόψη του πλαισίου της διοικητικής διαδικασίας και του περιεχομένου της προσβαλλόμενης αποφάσεως, αυτή είναι επαρκώς αιτιολογημένη.

## III — Οι αιτήσεις αναιρέσεως

43 Με τις αιτήσεις τους αναιρέσεως, οι αναιρεσείουσες ζητούν να περιληφθεί στην επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου η απομαγνητοφώνηση των ανταλλαγών ισχυρισμών κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου και την εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και της προσβαλλομένης αποφάσεως, καθώς και την καταδίκη της Επιτροπής στα δικαστικά έξοδα, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του πρώτου βαθμού. Επικουρικώς, ζητούν την εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως και την αναπομπή της υποθέσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου, καθώς και τη λήψη κάθε συνακόλουθου μέτρου ή κάθε μέτρου που το Δικαστήριο θα κρίνει σκόπιμο, ακόμα και ως μέτρου διεξαγωγής αποδείξεων.

44 Η Ιταλική Δημοκρατία ζητεί να γίνουν δεκτές οι αιτήσεις αναιρέσεως και να εξαφανιστεί ολικώς η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αφού γίνουν δεκτά τα αιτήματα που η Ιταλική Κυβέρνηση υπέβαλε πρωτοδίκως και να καταδικαστεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα. Επικουρικώς, ζητεί από το Δικαστήριο να δεχθεί τα επικουρικά αιτήματα των αναιρεσειουσών.

45 Η Επιτροπή ζητεί την αφαίρεση από τη δικογραφία τριών εγγράφων που προσκόμισαν οι αναιρεσείουσες, την απόρριψη των αιτήσεων αναιρέσεως και την καταδίκη τους στα δικαστικά έξοδα.

## Α — *Επί του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως της Falck*

### Επιχειρηματολογία των διαδίκων

46 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, βάσει του άρθρου 49, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, οι παρεμβάντες, εξαιρέσει των κρατών μελών και των οργάνων της Κοινότητας, δεν μπορούν να ασκήσουν αναίρεση, εκτός αν η απόφαση τους θίγει ευθέως.

47 Υπενθυμίζει επίσης ότι, με διάταξη της 11ης Ιουλίου 1997 του προέδρου του τετάρτου πενταμελούς τμήματος, επετράπη, βεβαίως, στη Falck να παρέμβει ενώπιον του Πρωτοδικείου με βάση το άρθρο 34, πρώτο εδάφιο, του ως άνω Οργανισμού με την αιτιολογία ότι η Falck είχε συμφέρον στην επίλυση της διαφοράς, διότι η ACB και η Valbruna Srl θα μπορούσαν να στραφούν αναγωγικώς εναντίον της, βάσει των εγγυήσεων που παρέσχε στη δεύτερη κατά την πώληση της ACB, οι οποίες είναι δυνατόν να αφορούν τα ποσά των ενισχύσεων που έπρεπε να επιστραφούν κατ' εφαρμογή της προσβαλλομένης αποφάσεως. Εντούτοις, αυτό δεν σημαίνει ότι η

αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση θίγει ευθέως τη Falck, υπό την έννοια του άρθρου 49, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση θα έθιγε τη Falck μόνον αν η ACB ή η Valbruna Srl είχαν όντως ασκήσει αγωγή εξ αναγωγής. Επιπλέον, η απόφαση αυτή έχει ως μοναδικό αποτέλεσμα την επιβεβαίωση της προηγούμενης νομικής καταστάσεως και, επομένως, δεν θίγει καθεαυτήν την Falck. Εξάλλου, αυτή δεν έχει αυτοτελές συμφέρον σε σχέση με το συμφέρον της ACB.

48 Η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό της αιτήσεως αναιρέσεως της Falck και για ένα δεύτερο λόγο. Υπενθυμίζει ότι, εκτός από μη κρίσιμες εν προκειμένω εξαιρέσεις, μεταξύ των επιχειρήσεων, μόνον οι επιχειρήσεις που παράγουν προϊόντα σιδήρου και χάλυβα μπορούν να ασκήσουν προσφυγή κατ' εφαρμογή του άρθρου 33 της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Δεδομένου ότι η Falck δεν είναι πλέον επιχείρηση σιδήρου και χάλυβα, δεν νομιμοποιείται να προσβάλει απόφαση απορρίπτουσα προσφυγή ακυρώσεως στα πλαίσιο της οποίας απλώς παρενέβη.

49 Η Falck υποστηρίζει ότι, επιτρέποντας πρωτοδίκως την παρέμβασή της, το Πρωτοδικείο αναγνώρισε ότι έχει συγκεκριμένο και ενεστώς συμφέρον στην επίλυση της διαφοράς και ότι, κατά συνέπεια, θίγεται ευθέως υπό την έννοια του άρθρου 49, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, πράγμα που της επιτρέπει να ασκήσει αναίρεση.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

50 Καταρχάς, επιβάλλεται να εξεταστεί το επιχείρημα της Επιτροπής ότι, για να ασκήσει αναίρεση, η Falck έπρεπε να πληροί ακόμη την ισχύουσα για τις επιχειρήσεις προϋπόθεση προς άσκηση προσφυγής βάσει του άρθρου 33, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, ήτοι να έχει ακόμη την ιδιότητα της επιχειρήσεως υπό την έννοια του άρθρου 80 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, ήτοι, εν προκειμένω, να ασκεί ακόμη δραστηριότητα παραγωγής σιδήρου και χάλυβα επί κοινοτικού εδάφους.

51 Το άρθρο 33 της Συνθήκης αφορά τις προσφυγές ακυρώσεως που ασκούνται κατά των αποφάσεων και συστάσεων της Επιτροπής. Με το δεύτερο εδάφιο της διατάξεως παρέχεται το δικαίωμα στις επιχειρήσεις υπό την έννοια του άρθρου 80 της Συνθήκης να ασκούν προσφυγή κατά ατομικών αποφάσεων και συστάσεων που τις αφορούν ή κατά γενικών αποφάσεων και συστάσεων που θεωρούν ότι συνιστούν έναντι αυτών κατάχρηση εξουσίας. Το άρθρο 34, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου ορίζει ότι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν συμφέρον στην επίλυση διαφοράς που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο, δύνανται να παρέμβουν στη διαφορά αυτή.

52 Επομένως, το άρθρο 34, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου αφορά μία ευρύτερη κατηγορία προσώπων από το άρθρο 33, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, πρόσωπα δε τα οποία δεν μπορούν παραδεκτώς να ασκήσουν προσφυγή κατά αποφάσεως ή συστάσεως της Επιτροπής μπορούν, ενδεχομένως, να παρέμβουν παραδεκτώς σε μια τέτοια διαφορά.

53 Το άρθρο 49, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου ορίζει ότι κάθε διάδικος που ηττήθηκε εν όλω ή εν μέρει μπορεί να ασκήσει αναίρεση, αλλά διευκρινίζει ότι οι παρεμβάντες, εξαιρέσει των κρατών μελών και των οργάνων της Κοινότητας, δεν μπορούν να ασκήσουν αναίρεση, εκτός αν η απόφαση του Πρωτοδικείου τούς θίγει ευθέως.

54 Φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο οποίο επετράπη να παρέμβει σε διαφορά εκδικασθείσα πρωτοδίκως βάσει του άρθρου 34, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου δεν πρέπει, επομένως, να αποδείξει ότι είναι επιχείρηση, υπό την έννοια του άρθου 80 της Συνθήκης, η οποία θα μπορούσε, ενδεχομένως, να ασκήσει προσφυγή βάσει του άρθρου 33, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, προκειμένου να ασκήσει αναίρεση κατά αποφάσεως του Πρωτοδικείου που εκδόθηκε επί της διαφοράς αυτής και, κατά συνέπεια, εσφαλμένα η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αίτηση αναιρέσεως της Falck είναι απαράδεκτη διότι αυτή δεν ασκεί πλέον δραστηριότητα παραγωγής σιδήρου και χάλυβα.

55 Εντούτοις, το άρθρο 49, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου απαιτεί οι παρεμβάντες πρωτοδίκως, εξαιρέσει των κρατών μελών και των οργάνων της Κοινότητας, να θίγονται ευθέως από την απόφαση του Πρωτοδικείου για να μπορούν να ασκήσουν αναίρεση κατ' αυτής. Η διαφορά στη διατύπωση μεταξύ της διατάξεως αυτής και αυτής του άρθρου 34, πρώτο εδάφιο, του ως άνω Οργανισμού, όσον αφορά την παρέμβαση φυσικών ή νομικών προσώπων, διάταξη, η οποία απαιτεί μόνον την ύπαρξη συμφέροντος στην επίλυση της διαφοράς, υποδηλώνει ότι για την άσκηση αναιρέσεως δεν αρκεί απλώς να πληρούται η τελευταία αυτή προϋπόθεση και να έχει επιτραπεί η παρέμβαση πρωτοδίκως.

56 Πρέπει, επομένως, να εξετασθεί, δεύτερον, αν η Falck θίγεται ευθέως από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

57 Όπως διαπίστωσε ο Πρόεδρος του τετάρτου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου με τη διάταξη της 11ης Ιουλίου 1997, με την οποία επετράπη στη Falck να παρέμβει πρωτοδίκως και όπως υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 34 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, λαμβανομένων υπόψη των εγγυήσεων που παρέσχε η Falck στη Valbruna Srl και στην ACB επ' ευκαιρία της μεταβιβάσεως της τελευταίας, «[σ]ε περίπτωση όπου η [...] προσφυγή δεν θα γινόταν δεκτή και, κατά συνέπεια, θα μπορούσε να γίνει, σύμφωνα με την απόφαση της Επιτροπής, ανάκτηση των ποσών που είχαν καταβληθεί ως ενίσχυση στην προσφεύγουσα, οι aciéries Valbruna Srl, ή [η ACB], θα είχαν τη δυνατότητα, δυνάμει των διατάξεων [των συμφωνιών μεταβιβάσεως του εταιρικού κεφαλαίου της τελευταίας], να στραφούν αναγωγικώς κατά της Falck SpA [...]».

58 Στην παρούσα κατάσταση, η Falck ενδέχεται, επομένως, να υποχρεωθεί να αναλάβει εξ ολοκλήρου την επιστροφή των ποσών που αναφέρονται στο άρθρο 2 της προσβαλλόμενης αποφάσεως και, τουλάχιστον, πρέπει, όσο η υπόθεση δεν έχει οριστικώς τακτοποιηθεί, να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να μπορέσει, αν παραστεί ανάγκη, να ανταποκριθεί στο αντίστοιχο οικονομικό βάρος. Με την αναιρεσιβαλ-

λόμενη απόφαση, με την οποία απορρίφθηκαν τα αιτήματα της ACB και της Falck, διατηρήθηκε η κατάσταση αυτή και οι δεσμεύσεις που αυτή συνεπάγεται για την τελευταία, ενώ, αν η εν λόγω απόφαση υιοθετούσε αντίθετη λύση, οι δεσμεύσεις αυτές θα μπορούσαν να είχαν αρθεί. Κατά συνέπεια, η Falck θίγεται ευθέως από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και παραδεκτώς ασκεί αναίρεση κατ' αυτής.

B — *Επί του αιτήματος αφαιρέσεως από τη δικογραφία ορισμένων εγγράφων που προσκόμισαν η ACB και η Falck*

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

59 Η Επιτροπή ζητεί την αφαίρεση από τη δικογραφία τριών εγγράφων που προσκόμισαν η ACB και η Falck ως παράρτημα στις αιτήσεις αναιρέσεως (έγγραφα Β6, Β3 και Β5). Πρόκειται για το σημείωμα της νομικής υπηρεσίας της Επιτροπής (προσαρτημένο στο έγγραφο των ιταλικών αρχών της 27ης Μαρτίου 1996), το οποίο το Πρωτοδικείο επέτρεψε τελικώς στην Επιτροπή να μην προσκομίσει και για δύο σημειώματα χωρίς επικεφαλίδα που η ACB και η Falck θεωρούν ότι προέρχονται από τις υπηρεσίες της Επιτροπής, ενώ αυτή τονίζει ότι δεν είναι σε θέση να εξακριβώσει τη φύση ή την προέλευση. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι τα τρία αυτά σημειώματα προσκομίστηκαν πρωτοδίκως ως παραρτήματα στην απάντηση της Falck στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου και ότι τα έγγραφα αυτά — ακόμα και αν υποτεθεί ότι τα χωρίς επικεφαλίδα σημειώματα προέρχονται πράγματι από τις υπηρεσίες της — είναι εσωτερικά έγγραφα που δεν πρέπει να κυκλοφορούν εκτός του οργάνου. Επικαλούμενη το συμφέρον της να διατηρήσει το απόρρητο των διαβουλεύσεών της και υπογραμμίζοντας τις αμφιβολίες ως προς τη φύση των δύο εκ των τριών αυτών εγγράφων καθώς και ως προς τη νομιμότητα των μέσων με τα οποία αποκτήθηκαν, η Επιτροπή ζητεί την αφαίρεσή τους από τη δικογραφία καθώς και τη διαγραφή των παραθέσεων φράσεων που περιέχουν οι αιτήσεις.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

60 Τα έγγραφα, την αφαίρεση των οποίων από τη δικογραφία ζητεί η Επιτροπή, προσκομίστηκαν πράγματι πρωτοδίκως από την ACB ως παράρτημα στην απάντησή της στις γραπτές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου. Όμως, αν και η Επιτροπή διατύπωσε επιφυλάξεις ως προς την προσκόμιση, κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος του Πρωτοδικείου, του από 27 Μαρτίου 1996 εγγράφου των ιταλικών αρχών, που περιελάμβανε ως παράρτημα ένα από τα έγγραφα αυτά — συγκεκριμένα το σημείωμα της νομικής της υπηρεσίας — και αν και δήλωσε ότι θα προέβαινε σε έρευνες προκειμένου να διαπιστώσει με ποιο τρόπο το έγγραφο αυτό περιήλθε στην κατοχή των ιταλικών αρχών, από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι ζήτησε από το Πρωτοδικείο την αφαίρεση των τριών επίμαχων εγγράφων μετά την προσκόμισή τους από την ACB.

61 Συνεπώς, τα έγγραφα αυτά αποτελούν τμήμα της δικογραφίας του πρώτου βαθμού που διαβιβάσθηκε στο Δικαστήριο κατ' εφαρμογή του άρθρου 111, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και η Επιτροπή δεν μπορεί να ζητήσει την αφαίρεσή τους για τον λόγο ότι προσκομίστηκαν εκ νέου και έγινε εκ νέου επίκλησή τους στο πλαίσιο των αιτήσεων αναιρέσεως. Το αίτημα αυτό είναι απαράδεκτο.

Γ — *Επί της ουσίας των αιτήσεων αναιρέσεως*

62 Η ACB και η Falck προσάπτουν στο Πρωτοδικείο διαδικαστική πλημμέλεια που έθιξε τα συμφέροντά τους. Επίσης, υποστηρίζουν κατ' ουσίαν ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο και σε πλάνη εκτιμήσεως κρίνοντας ότι κατά τη διοικητική διαδικασία δεν προσβλήθηκαν τα δικαιώματα άμυνας της ACB και ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση περιλαμβάνει αντιφατικές αιτιολογίες στο σημείο αυτό. Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό και την εκτίμηση των επίμαχων μέτρων, η

ACB και η Falck ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε επανειλημμένως σε νομική πλάνη και ότι η εν λόγω απόφαση είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη. Προβάλλουν ανάλογες αιτιάσεις όσον αφορά τον έλεγχο από το Πρωτοδικείο της προσβαλλομένης αποφάσεως στο μέτρο που επιβάλλει την επιστροφή ορισμένων από τις καταβληθείσες στην ACB ενισχύσεις και τον τρόπο της επιστροφής αυτής.

1. Επί του λόγου που αντλείται από διαδικαστική πλημμέλεια θίγουσα τα συμφέροντα των αναιρεσειουσών

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

63 Η ACB και η Falck, αναφερόμενες στις συνθήκες υπό τις οποίες προσκομίστηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση το από 27 Μαρτίου 1996 έγγραφο των ιταλικών αρχών και τα παραρτήματά του, υποστηρίζουν ότι παραβιάστηκε η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως. Ισχυρίζονται ότι, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της συνεδριάσεως, οι σύμβουλοί τους δεν είχαν τον χρόνο να εξετάσουν τα έγγραφα αυτά, που περιλαμβάνουν, κατά τους ισχυρισμούς τους, πολυάριθμα και ογκώδη παραρτήματα ούτε να τα συμβουλευθούν. Η δυνατότητα εξετάσεως των εν λόγω εγγράφων στη γραμματεία κατά την ημέρα της επ' ακροατηρίου συζητήσεως δεν μπορούσε να ικανοποιήσει τις επιταγές των δικαιωμάτων άμυνας. Εντούτοις, μετά την επ' ακροατηρίου συζήτηση το Πρωτοδικείο δεν έκρινε σκόπιμο να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 62 του Κανονισμού του Διαδικασίας.

64 Οι αναιρεσείουσες προσάπτουν, επίσης, στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ότι ουδόλως ανέφερε τις συνθήκες υπό τις οποίες προσκομίστηκε το εν λόγω έγγραφο και θεωρούν ότι ο συνοπτικός χαρακτήρας των πρακτικών της συνεδριάσεως δεν μπορεί να εξαλείψει το ελάττωμα αυτό. Για τον λόγο αυτό, ζητούν από το Δικαστήριο να διατάξει να περιληφθεί στη δικογραφία του Δικαστηρίου η πλήρης απομαγνητοφώνηση των διαμειφθέντων κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση του Πρωτοδικείου.

65 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο λόγος αυτός είναι τεχνητός. Κατ' αυτήν, οι αναιρεσείουσες γνώριζαν μετά βεβαιότητας το σύνολο των επίμαχων εγγράφων που κατά πάσα πιθανότητα τους κοινοποιήθηκαν απο τις ιταλικές αρχές, όπως μπορεί να υποτεθεί με βάση το γεγονός ότι το προσαρτηθέν στο έγγραφο της 27ης Μαρτίου 1996 σημείωμα της νομικής της υπηρεσίας προσκομίστηκε απο την ACB πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

66 Η Επιτροπή προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, ούτε κατά τη διάρκεια της επ' ακροατηρίου συζητήσεως ούτε μετά το πέρας της, ενώ οι αναιρεσείουσες μπορούσαν να ζητήσουν την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, δεν υποστήριξαν ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματά τους άμυνας. Εν πάση περιπτώσει, θα έπρεπε να αποδείξουν ότι η προσκόμιση των εν λόγω εγγράφων ήταν δυνατόν να ασκήσει αποφασιστική επιρροή στην επίλυση της διαφοράς και ότι δεν μπόρεσαν να προβάλουν κρίσιμα στοιχεία πριν από τη λήξη της προφορικής διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

67 Κατά το άρθρο 51 του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, ως λόγοι αναιρέσεως μπορούν να προβληθούν πλημμέλειες κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία που θίγουν τα συμφέροντα του αναιρεσείοντος.

68 Εν προκειμένω, οι αναιρεσείουσες επικαλούνται κατ' ουσίαν ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματα άμυνας και η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως λόγω της καθυστερημένης προσκόμισεως, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ογκωδών εγγράφων και των συνθηκών υπό τις οποίες αυτά μπορούσαν να εξεταστούν από τους συμβούλους τους κατά την ημέρα της επ' ακροατηρίου συζητήσεως.

69 Εκ προοιμίου, πρέπει να απορριφθεί το αίτημα των αναιρεσειουσών να περιληφθεί η απομαγνητοφώνηση των ανταλλαγών ισχυρισμών ενώπιον του Πρωτοδικείου στη συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου. Οι συνθήκες υπό τις οποίες τα μνημονευθέντα στην προηγούμενη σκέψη έγγραφα προσκομίστηκαν από την Επιτροπή και εξετάστηκαν από τους συμβούλους των αναιρεσειουσών ουδόλως αμφισβητούνται. Συναφώς, τα πρακτικά της συνεδριάσεως είναι, εν πάση περιπτώσει, επαρκή για τη γνώση των συνθηκών αυτών, οι οποίες εκτίθενται στη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως. Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι οι αναιρεσείουσες δεν προέβαλαν, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι δεν είχαν τη δυνατότητα να αντιδράσουν προσηκόντως στην προσκόμιση των εν λόγω εγγράφων. Κατά συνέπεια, η συμπερίληψη στη δικογραφία της απομαγνητοφωνήσεως των ανταλλαγών ισχυρισμών ουδόλως θα ήταν χρήσιμη για την εκτίμηση του πρώτου λόγου που προβάλλουν οι αναιρεσείουσες.

70 Ως προς την ουσία, οι αναιρεσείουσες ουδόλως επισημαίνουν σε τί η προσκόμιση των εν λόγω εγγράφων κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου επηρέασε την επίλυση της διαφοράς και, κατά μείζονα λόγο, δεν επικαλούνται κανένα ισχυρισμό σχετικό με το περιεχόμενο των εν λόγω εγγράφων, ο οποίος αν είχε προβληθεί πρωτοδίκως, θα μπορούσε να ασκήσει τέτοια επιρροή. Επομένως, οι αναιρεσείουσες δεν απέδειξαν ότι η πλημμέλεια της διαδικασίας που επικαλούνται έθιξε τα συμφέροντά τους και ο λόγος πρέπει να απορριφθεί.

2. Επί της εκ μέρους της Επιτροπής προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας κατά τη διοικητική διαδικασία

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

71 Η Falck και η ACB ισχυρίζονται ότι, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, η ACB ζήτησε από την Επιτροπή δύο φορές να της επιτραπεί να μετάσχει στην εν λόγω διαδικασία, αλλά η Επιτροπή δεν έδωσε συνέχεια στο αίτημα αυτό. Κατ' αυτές,

η περίσταση αυτή συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας. Αντίθετα προς ό,τι έκρινε το Πρωτοδικείο με τις σκέψεις 42 έως 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η αντιμετώπιση απλώς ως «ενδιαφερομένου», τον οποίο αφορά η κίνηση της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 4, του πέμπτου κώδικα, η οποία δεν δίνει στον λαβόντα κρατική ενίσχυση, αποτελούσα το αντικείμενο της διαδικασίας αυτής, τη δυνατότητα να ακουστεί, δεν αρκεί για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων άμυνας αυτού.

72 Συναφώς, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ανάγκη να κληθούν οι ενδιαφερόμενοι προκειμένου να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους δε μπορεί να περιοριστεί στη συμπερίληψη της προσκλήσεως αυτής στην απόφαση περί κινήσεως της διαδικασίας που δημοσιεύεται στη *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Είναι ανάγκη να τηρείται πράγματι η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως και, όταν ο λαβών τις ενισχύσεις ζητεί να ακουστεί, η Επιτροπή να απαντά, τουλάχιστον, στο αίτημα αυτό.

73 Εξάλλου, οι αναιρεσείουσες προβάλλλουν τις αντιφάσεις στην αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε την ανάγκη να καλούνται οι ενδιαφερόμενοι προκειμένου να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, πλην όμως δεν επέβαλε κύρωση στην Επιτροπή που παρέλειψε να το πράξει. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ο λαβών ενίσχυση έχει το δικαίωμα να μετάσχει στη διοικητική διαδικασία, στον ανάλογο βαθμό, συνεκτιμωμένων των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, δεν έλεγξε, όμως, αν αυτό συνέβη στην παρούσα υπόθεση. Κατά τις αναιρεσείουσες, αν το έπραττε, θα κατέληγε ότι, λόγω της μη συμμετοχής της ACB στη διαδικασία, η Επιτροπή εξέτασε τις ίδιες ενισχύσεις με δύο διαφορετικές αποφάσεις και δεν έλεγξε τον τρόπο με τον οποίο οι ενσχύσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν, καταλήγοντας έτσι σε εσφαλμένη απόφαση. Το Πρωτοδικείο έπρεπε να καταλήξει ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση να εξετάσει με επιμέλεια και αμεροληψία όλα τα κρίσιμα στοιχεία της υποθέσεως. Οι αναιρεσείουσες εκτιμούν ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση είναι αντιφατική και για τους ακόλουθους λόγους:

— προσάπτει στην ACB ότι δεν επικαλέστηκε ορισμένα στοιχεία κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, αν και δεν είχε τη δυνατότητα αυτή·

— τα προτεινόμενα αποδεικτικά μέσα της ACB σχετικά με τη χρήση των ενισχύσεων έγιναν δεκτά από το Πρωτοδικείο, όμως η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση κατέληξε ότι, εν πάση περιπτώσει, μόνον η Επιτροπή μπορεί να επιτρέπει παρέκκλιση από την απαγόρευση ενισχύσεων που προβλέπει το άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

74 Η Επιτροπή ισχυρίζεται, καταρχάς, ότι η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας προβλήθηκε πρωτοδίκως μόνο σε σχέση με την ACB και, κατά συνέπεια, οι αιτήσεις αναιρέσεως δεν είναι παραδεκτές ως προς το σημείο αυτό όσον αφορά τη Falck.

75 Υπενθυμίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, η διαδικασία ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων κινείται κατά του οικείου κράτους μέλους. Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να προβεί σε κατ' αντιπαράθεση συζήτηση με τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, είτε έχουν τύχει της ενισχύσεως είτε είναι καταγγέλλουσες. Οι υποχρεώσεις της Επιτροπής έναντι των επιχειρήσεων αυτών περιορίζονται στο να τους ζητεί να υποβάλουν παρατηρήσεις σε περίπτωση κινήσεως της διαδικασίας, πράγμα που γίνεται διά της δημοσιεύσεως της σχετικής αποφάσεως. Η Επιτροπή παραπέμπει σχετικώς στον κανονισμό (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1, στο εξής: κανονισμός περί της διαδικασίας κρατικών ενισχύσεων ΕΚ), που περιέλαβε τις τεθείσες από τη νομολογία στον τομέα του ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων αρχές.

76 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, με τη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι στην ACB παρασχέθηκε η δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις της σχετικά με την κίνηση της εν λόγω διαδικασίας, αλλά ότι αυτή δεν έκανε χρήση της σχετικής δυνατότητας. Η διαπίστωση αυτή σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά δεν μπορεί να τεθεί εκ νέου εν αμφιβόλω στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε υπόψη τυχόν πραγματικά ή νομικά στοιχεία που θα μπορούσαν να της είχαν προσκομιστεί κατά τη διοικητική διαδικασία, αλλά δεν της

προσκομίστηκαν, διότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να εξετάζει οίκοθεν ποια στοιχεία θα μπορούσαν να της είχαν υποβληθεί. Παραπέμπει συναφώς στη σκέψη 60 της αποφάσεως της 2ης Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France (Συλλογή 1998, σ. I-1719).

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

77 Προβάλλονται ταυτόχρονα νομική πλάνη, πλάνη εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών καθώς και αντιφατικές αιτιολογίες στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

78 Κατ' ουσίαν, η νομική πλάνη συνίσταται στην εκτίμηση ότι η πρόσκληση προς τους ενδιαφερομένους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους επί της αποφάσεως της Επιτροπής να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 6, παράγραφος 4, του πέμπτου κώδικα αρκεί προς διασφάλιση των δικαιωμάτων άμυνας του λαβόντος την αποτελούσα το αντικείμενο της διαδικασίας αυτής ενίσχυση, ενώ αυτός ζήτησε ρητώς να ακουστεί από την Επιτροπή και αυτή δεν έδωσε ιδιαίτερη συνέχεια στο αίτημά του.

79 Κατά τη φάση του ελέγχου που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 4, του πέμπτου κώδικα και διέπεται από διατάξεις όμοιες με αυτές του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ), όσον αφορά τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων στη διαδικασία, η Επιτροπή πρέπει να καλέσει τους ενδιαφερομένους προκειμένου να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους.

80 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, η δημοσίευση ανακοινώσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* κρίνεται ως πρόσφορο μέσο γνωστοποιήσεως προς όλους τους ενδιαφερομένους της ενάρξεως μιας διαδικασίας (απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 1984, 323/82, Intermills κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 3809, σκέψη 17). Η ανακοίνωση αυτή αποβλέπει στη συλλογή, εκ μέρους των ενδιαφερομένων, όλων των πληροφοριών που προορίζονται να διαφωτίσουν την Επιτροπή στις μελλοντικές της ενέργειες (απόφαση της 12ης Ιουλίου 1973, 70/72, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 609). Η διαδικασία αυτή παρέχει, επίσης, στα λοιπά κράτη μέλη και στους ενδιαφερόμενους κύκλους την εγγύηση ότι μπορούν να εκφράσουν την άποψή τους (απόφαση της 20ής Μαρτίου 1984, 84/82, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 1451, σκέψη 13). Οι ίδιες αρχές ισχύουν στο πλαίσιο του πέμπτου κώδικα.

81 Η διαδικασία ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, ιδίως η προβλεπόμενη από τον πέμπτο κώδικα, κινείται, πάντως, λαμβανομένης υπόψη της εν γένει οικονομίας της, κατά του κράτους μέλους που ευθύνεται, από πλευράς των κοινοτικών του υποχρεώσεων, για τη χορήγηση της ενισχύσεως. Έτσι, προς σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας, εφόσον δεν δόθηκε η δυνατότητα στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να σχολιάσει ορισμένα στοιχεία, η Επιτροπή δεν μπορεί να στηριχθεί σ' αυτά στην απόφασή της κατά του εν λόγω κράτους (βλ. απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986, 234/84, Βέλγιο κατά Επιτροπής, καλούμενη «Meura», Συλλογή 1986, σ. 2263, σκέψη 29).

82 Κατά τη διαδικασία ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, οι ενδιαφερόμενοι, εξαιρέσει του οικείου κράτους μέλους, έχουν απλώς τον ρόλο που υπενθυμίζεται στη σκέψη 80 της παρούσας αποφάσεως και, συναφώς, δεν μπορούν να απαιτήσουν οι ίδιοι κατ' αντιπαράθεση συζήτηση με την Επιτροπή, όπως αυτή που γίνεται με το εν λόγω κράτος μέλος (προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, σκέψη 59).

83 Κανένα μέτρο της διαδικασίας ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων δεν επιφυλάσσει, μεταξύ των ενδιαφερομένων, ιδιαίτερο ρόλο στον λαβόντα την ενίσχυση. Συναφώς, επιβάλλεται η διευκρίνιση ότι η διαδικασία ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων δεν

είναι διαδικασία που κινείται «κατά» του λαβόντος ή των λαβόντων ενισχύσεις, πράγμα που θα συνεπαγόταν ότι αυτός ή αυτοί θα μπορούσαν να απαιτήσουν την αναγνώριση δικαιωμάτων εξίσου ευρέων με τα δικαιώματα άμυνας καθαυτά.

84 Επομένως, το Πρωτοδικείο νομίμως θεώρησε ότι, όταν η Επιτροπή προέβη στην αναφερομένη στη σκέψη 80 της παρούσας αποφάσεως δημοσίευση, ήτοι όταν, ιδίως, κάλεσε τον λαβόντα την ενίσχυση να υποβάλει τις παρατηρήσεις του και, όπως διαπιστώθηκε με τη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο λαβών την ενίσχυση δεν έκανε χρήση της δυνατότητας αυτής, η Επιτροπή δεν προσέβαλε κανένα δικαίωμά του.

85 Επιβάλλεται η διευκρίνιση ότι η παρατήρηση ότι η ACB δεν έκανε χρήση της δυνατότητας να υποβάλει παρατηρήσεις αποτελεί ζήτημα εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών που δεν είναι αρμόδιο το Δικαστήριο να εξετάσει εκ νέου, κατ' αναίρεση, εκτός από την περίπτωση αλλοιώσεως των στοιχείων που υποβλήθηκαν στο Πρωτοδικείο (βλ., ιδίως, απόφαση της 15ης Ιουνίου 2000, C-13/99 P, TEAM κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-4671, σκέψη 63). Εν προκειμένω, δεν προκύπτει από την εξέταση του φακέλου τέτοια αλλοίωση.

86 Επομένως, οι αντλούμενοι από πλάνη περί το δίκαιο και εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών λόγοι πρέπει να απορριφθούν.

87 Επιπλέον, δεν αποδεικνύονται οι αντιφάσεις στις αιτιολογίες που επικαλούνται οι αναιρεσείουσες.

88 Συγκεκριμένα, αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζουν η Falck και η ACB, το Πρωτοδικείο ουδόλως υπενθύμισε την ανάγκη να κληθούν οι ενδιαφερόμενοι προκειμένου να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, στη συνέχεια δε παρέλειψε να επιβάλει κύρωση στην Επιτροπή διότι δεν το έπραξε, διότι, αντιθέτως διαπίστωσε, με τη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή παρέσχε στην εταιρία αυτή τη δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις της.

89 Ομοίως, το Πρωτοδικείο ουδόλως τόνισε ότι ο λαβών την ενίσχυση πρέπει να μετάσχει στη διαδικασία, στον ανάλογο βαθμό, συνεκτιμωμένων των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, παραλείποντας στη συνέχεια να ελέγξει αν αυτό συνέβη, αφού, επίσης με τη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, θεώρησε ότι ικανοποιήθηκε η απαίτηση αυτή.

90 Από το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι παρασχέθηκε η δυνατότητα στην ACB να υποβάλει τις παρατηρήσεις της προκύπτει, επίσης, ότι το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε αντίφαση, όταν διαπίστωσε, με τη σκέψη 117 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η ACB δεν είχε προσκομίσει τα αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία θα μπορούσε να καταδειχθεί ότι ήταν δυνατό να τύχουν εφαρμογής, όσον αφορά τις εν λόγω ενισχύσεις, οι προβλεπόμενες από τον πέμπτο κώδικα παρεκκλίσεις.

91 Τέλος, δεν υφίσταται αντίφαση στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση μεταξύ της εξετάσεως του αν με βάση τα προβαλλόμενα από τις αναιρεσείουσες ενώπιον του Πρωτοδικείου στοιχεία προς απόδειξη του ότι οι επίμαχες ενισχύσεις ήταν συμβατές με την κοινή αγορά μπορούσε να συναχθεί ότι η Επιτροπή προέβη ως προς το ζήτημα αυτό σε εσφαλμένη εκτίμηση (σκέψεις 120 έως 132 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως) και του ότι διευκρινίζεται, κατ' ουσίαν, ότι η καταχώριση των δαπανών για την αγορά εξοπλισμού σε διάφορα κονδύλια σχετικά με επενδύσεις, η οποία έγινε σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, δεν πρέπει να δεσμεύει την Επιτροπή, η οποία πρέπει να ελέγξει το συμβατό των κρατικών ενισχύσεων με την κοινή αγορά σε κοινοτικό πλαίσιο (σκέψη 135 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως).

92 Κατά συνέπεια, οι αιτιάσεις που συνδέονται με την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας πρέπει να απορριφθούν στο σύνολό τους.

3. Επί του χαρακτηρισμού και της εκτιμήσεως των επίμαχων μέτρων

93 Η Falck και η ACB ισχυρίζονται ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πάσχει πολλαπλώς νομική πλάνης και είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη.

α) Επί της επιδράσεως των επίμαχων ενισχύσεων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και τον ανταγωνισμό

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

94 Οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επικυρώνει κακώς την άποψη της Επιτροπής ότι, στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚΑΧ, οι κρατικές ενισχύσεις δεν πρέπει οπωσδήποτε να ασκούν επίδραση στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και στον ανταγωνισμό προκειμένου να εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 4, στοιχείο γ', της εν λόγω Συνθήκης. Εντούτοις, όπως οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ περί των κρατικών ενισχύσεων, η εν λόγω διάταξη της Συνθήκης ΕΚΑΧ αφορά μόνον τις ενισχύσεις που επηρεάζουν τα στοιχεία αυτά. Το Πρωτο-

δικείο, ως προς το ζήτημα αυτό, αγνόησε τη θέση του Δικαστηρίου περί της ανάγκης ερμηνείας και εφαρμογής των κοινοτικών Συνθηκών σύμφωνα με κοινούς σκοπούς, ratio και πνεύμα, θέση που προκύπτει από την απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 1990, C-221/88, Busseni (Συλλογή 1990, σ. I-495).

95 Η Ιταλική Κυβέρνηση προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, το ότι το άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης αφορά τις χορηγούμενες «υπό οποιαδήποτε μορφή» ενισχύσεις δεν σημαίνει ότι αφορά τις ενισχύσεις που ουδόλως επηρεάζουν, πραγματικά ή εν δυνάμει, τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και τον ανταγωνισμό. Υπογραμμίζει ότι η ίδια η Επιτροπή, με το τμήμα IV, πρώτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλόμενης αποφάσεως, τόνισε ότι «η κοινοτική ρύθμιση στον τομέα των ενισχύσεων στη χαλυβουργία δικαιολογείται από τις σοβαρές στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που θα μπορούσαν να προκαλέσουν οι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά ενισχύσεις» και ότι, κατά συνέπεια, η Επιτροπή πρέπει να εξετάζει την επίδραση στον ανταγωνισμό και στις συναλλαγές, όταν αποφαίνεται επί της νομιμότητας ενισχύσεων σε επιχείρηση χαλυβουργίας και την ανάγκη επιστροφής τους.

96 Οι αναιρεσείουσες προσθέτουν ότι ο επιτακτικός χαρακτήρας της απαγορεύσεως των κρατικών ενισχύσεων που προβλέπει το άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης, επί του οποίου, ιδίως, στηρίχθηκε το Πρωτοδικείο, αναιρείται από τη θέσπιση, από το 1980, έξι κωδίκων περί ενισχύσεων στη χαλυβουργία, που εισήγαγαν παρεκκλίσεις από την αρχή της απαγορεύσεως των ενισχύσεων. Η δυνατότητα των κρατών μελών να χορηγούν υπό ορισμένες προϋποθέσεις ενισχύσεις έχει ως συνέπεια να εμπίπτει στο εξής ο τομέας αυτός στο άρθρο 67 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, το οποίο εφαρμόζεται μόνον εφόσον τα μέτρα που αφορά δύνανται να έχουν αισθητές επιπτώσεις επί των όρων του ανταγωνισμού. Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι η δράση της Επιτροπής βάσει του άρθρου 67 της ως άνω Συνθήκης σκοπεί στην αποκατάσταση του ανταγωνισμού, το Πρωτοδικείο θα έπρεπε να εξακριβώσει αν οι επίμαχες ενισχύσεις είχαν κάποια επίπτωση στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και αν η ανάκτησή τους θα μπορούσε να επηρεάσει τον ανταγωνισμό, λαμβανομένου υπόψη του χρόνου που διέδραμε από την χορήγησή τους. Εξάλλου, το Πρωτοδικείο αναγνώρισε ότι το άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης δεν έχει απόλυτο χαρακτήρα. Συναφώς, οι αναιρεσείουσες παραπέμπουν στην απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1997, T-239/94, EISA κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. II-1839, σκέψη 62).

97 Προς στήριξη της ερμηνείας στην οποία προέβη η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή επικαλείται τη διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 3ης Μαΐου 1996, C-399/95 R, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-2441), για να καταδείξει την αυστηρότητα της σχετικής με τις ενισχύσεις ρυθμίσεως στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚΑΧ καθώς και την προπαρατεθείσα απόφαση του Πρωτοδικείου EISA κατά Επιτροπής.

98 Η Επιτροπή προσθέτει ότι στην εξομοίωση των κανόνων του θεσπισθέντος από τη Συνθήκη ΕΚΑΧ συστήματος προς το σύστημα της Συνθήκης ΕΚ, στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, αντιτίθενται οι διατάξεις του άρθρου 232 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 305 ΕΚ), το οποίο ορίζει ότι η Συνθήκη ΕΚ εφαρμόζεται σε προϊόντα εμπίπτοντα στην Συνθήκη ΕΚΑΧ μόνο στο μέτρο που τα ανακύπτοντα ζητήματα δεν ρυθμίζονται από διατάξεις της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Η προπαρατεθείσα απόφαση Busseni, η οποία εφαρμόζει την αρχή αυτή ως τα ακραία όριά της είναι μεμονωμένη και το Δικαστήριο επανειλημμένως απέρριψε επιχειρήματα τείνοντα στην απόδειξη της υπεροχής της Συνθήκης ΕΚ. Συναφώς, η Επιτροπή παραπέμπει στις αποφάσεις της 28ης Ιουνίου 1984, 36/83, Mabananft (Συλλογή 1984, σ. 2497), της 13ης Απριλίου 1994, C-128/92, Banks (Συλλογή 1994, σ. I-1209), και της 2ας Μαΐου 1996, C-18/94, Hopkins κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-2281).

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

99 Το άρθρο 232, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ ορίζει:

«Η παρούσα Συνθήκη δεν τροποποιεί τις διατάξεις της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, ιδίως όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών, τις εξουσίες των οργάνων της Κοινότητας αυτής και τις διατάξεις της περί της λειτουργίας της κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα».

100 Κατά συνέπεια όσον αφορά τη λειτουργία της κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα, οι κανόνες της Συνθήκης ΕΚΑΧ και το σύνολο των διατάξεων που έχουν θεσπιστεί κατ' εφαρμογή της εξακολουθούν να ισχύουν μολονότι παρεμβλήθηκε η Συνθήκη ΕΚ (βλ. απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 1985, 239/84, Gerlach, Συλλογή 1985, σ. 3507, σκέψη 9). Οπωσδήποτε, στο μέτρο που ορισμένα ζητήματα δεν αποτελούν αντικείμενο διατάξεων της Συνθήκης ΕΚΑΧ ή ρυθμίσεων που έχουν εκδοθεί βάσει της τελευταίας αυτής, η Συνθήκη ΕΚ και οι διατάξεις που έχουν εκδοθεί προς εκτέλεσή της μπορούν να εφαρμόζονται σε προϊόντα που εμπίπτουν στη Συνθήκη ΕΚΑΧ (απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1987, 328/85, Deutsche Babcock, Συλλογή 1987, σ. 5119, σκέψη 10).

101 Εντούτοις, το ζήτημα της χορηγήσεως κρατικών ενισχύσεων ρυθμίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Αντίθετα προς το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ), το οποίο αφορά τις ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής μόνο στο μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, το άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚΑΧ αναφέρεται απλώς και μόνο σε ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη υπό οποιαδήποτε μορφή.

102 Η σαφής αυτή διαφορά στη διατύπωση μεταξύ των διατάξεων του άρθρου 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚΑΧ και αυτών του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ αποδεικνύει ότι, όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις, τα κράτη μέλη δεν προετίθεντο να θεσπίσουν όμοιους κανόνες ούτε ίδιο πεδίο παρεμβάσεως των Κοινοτήτων και ότι, για να εμπίπτει στο άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚΑΧ, ένα μέτρο ενισχύσεως δεν πρέπει οπωσδήποτε να επηρεάζει τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών ή τον ανταγωνισμό (βλ. απόφαση της 21ης Ιουνίου 2001, C-280/99 P έως C-282/99 P, Moccia Irma κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-4717, σκέψεις 32 και 33).

103 Το γεγονός ότι, με βάση το άρθρο 95 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, η Επιτροπή, μετά από σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και κατόπιν διαβου-

λεύσεως με τη Συμβουλευτική Επιτροπή, θέσπισε διατάξεις επιτρέπουσες ορισμένες ενισχύσεις στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Συνθήκης δεν είναι ικανό να μεταβάλει τον ορισμό της ενισχύσεως του άρθρου 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης αυτής.

104 Κατά συνέπεια, ορθώς το Πρωτοδικείο έκρινε, με τη σκέψη 114 της ανιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή δεν έπρεπε να ελέγξει εάν οι ενισχύσεις που αφορούσε η προσβαλλόμενη απόφαση είχαν επίπτωση στις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών ή στον ανταγωνισμό. Επομένως, ο λόγος που αντλείται από την ύπαρξη νομικής πλάνης ως προς το σημείο αυτό πρέπει να απορριφθεί.

β) Επί του ζητήματος του εφαρμοστέου κώδικα ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

105 Οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο, κρίνοντας ότι, όταν λήξει η περίοδος ισχύος ενός κώδικα ενισχύσεων στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα, η Επιτροπή δεν έχει πλέον την εξουσία να επιτρέψει, βάσει του κώδικα αυτού, μη γνωστοποιηθείσα ενίσχυση και πρέπει να εφαρμόσει τον ισχύοντα κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεώς της κώδικα, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο.

106 Η Falck υπενθυμίζει ότι πρωτοδίκως η ίδια και η ACB υποστήριξαν ότι η άποψη αυτή οδηγεί στο να εφαρμόζονται σε περιστατικά κανόνες οι οποίοι δεν ήταν σε ισχύ κατά τον χρόνο κατά τον οποίο τα περιστατικά αυτά εξάντλησαν τα αποτελέσματά τους, κατά παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αρχής tempus regit actum. Η ACB επαναλαμβάνει τα επιχειρήματα αυτά στο πλαίσιο της αιτήσεώς της αναιρέσεως, προσθέτοντας ότι η άποψη αυτή παραβιάζει την αρχή της

ασφάλειας δικαίου. Η Falck και η ACB υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι με τους διαδοχικούς κώδικες θεσπίστηκε ένα διαρκές καθεστώς παρεκκλίσεων από την απαγόρευση ενισχύσεων και ότι ο ισχύων σε δεδομένη στιγμή κώδικας παρέχει στην Επιτροπή την εξουσία να επιτρέψει ενισχύσεις κατά τον χρόνο αυτό, κατά την άσκηση, όμως, της εξουσίας αυτής, η Επιτροπή πρέπει να εφαρμόσει τους ουσιαστικούς κανόνες που ίσχυαν κατά τον χρόνο χορηγήσεως των ενισχύσεων. Σε αντίθετη περίπτωση, θα υπήρχε αναδρομική εφαρμογή ουσιαστικών κανόνων.

107 Συναφώς, η Falck και η ACB εκτιμούν ότι η απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985, 214/83, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1985, σ. 3053), επί της οποίας στηρίχθηκε το Πρωτοδικείο, δεν αφορούσε το ζήτημα της διαχρονικής εφαρμογής των διαδοχικών κωδίκων, όσον αφορά, ιδίως, τους ουσιαστικούς κανόνες. Η Falck υποστηρίζει, επίσης, ότι η κρίση του Πρωτοδικείου αντιφάσκει με την απόφαση 91/176, με την οποία η Επιτροπή εφάρμοσε τον κώδικα που ίσχυε κατά τον χρόνο της πραγματικής καταβολής της ενισχύσεως. Ισχυρίζεται ότι η λύση αυτή είναι επίσης εσφαλμένη, διότι έπρεπε να εφαρμοστεί μόνον ο κώδικας που ίσχυε κατά τον χρόνο της αποφάσεως περί χορηγήσεως των ενισχύσεων, αλλά ότι, τουλάχιστον, δι' αυτής αποφεύγεται η μεγάλη ανασφάλεια όσον αφορά τους εφαρμοστέους κανόνες, ενώ με τη λύση που επέλεξε το Πρωτοδικείο παρέχεται η δυνατότητα στην Επιτροπή να επιλέγει το εφαρμοστέο καθεστώς σε συνάρτηση με την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεώς της.

108 Επιπλέον, η ACB θεωρεί ότι τα έγγραφα, τα οποία αποτελούν τα παραρτήματα 3, 4, 5 και 6 της απαντήσεως στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, ιδίως το σημείωμα της νομικής υπηρεσίας της Επιτροπής, επέτρεπαν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή και οι υπηρεσίες της είχαν ήδη ταχθεί υπέρ της εφαρμογής του κώδικα ενισχύσεων που ίσχυε κατά τη χορήγηση της ενισχύσεως (όπως έγινε δεκτό με πολλές αποφάσεις της Επιτροπής). Η ACB προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι ουδόλως έλαβε υπόψη τα στοιχεία αυτά, υποστηρίζοντας την άποψη που καταλήγει εν προκειμένω στη δικαιολογία της εφαρμογής του πέμπτου κώδικα.

109 Επί του ζητήματος αυτού, η ACB επικαλείται επίσης την ανεπαρκή αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως. Κατ' αυτήν, το Πρωτοδικείο περιορίστηκε να κρίνει ότι η Επιτροπή ανέφερε σαφώς ποιες ήταν οι εφαρμοστέες διατάξεις.

110 Η Ιταλική Κυβέρνηση θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο, όπως η Επιτροπή, συγχέει το ζήτημα της νομμότητας των μη κοινοποιηθεισών ενισχύσεων με το ζήτημα του συμβατού τους. Η ρύθμιση που πρέπει να ληφθεί υπόψη προκειμένου να αξιολογηθεί το συμβατό των εν λόγω ενισχύσεων είναι η ισχύουσα κατά τον χρόνο κατά τον οποίο αυτές πρέπει να χορηγηθούν, καίτοι η έλλειψη έγκαιρης κοινοποιήσεως συνεπάγεται τη θεώρησή τους ως παρανόμων. Πράγματι, η αρχή της ασφάλειας δικαίου απαγορεύει την εφαρμογή επί ενισχύσεων ενός κώδικα που άρχισε να ισχύει μετά τη χορήγησή τους.

111 Αντίθετα, η Επιτροπή συντάσσεται με τη συλλογιστική του Πρωτοδικείου στις σκέψεις 59 έως 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Υπογραμμίζει ότι είναι ενδεικτικό ότι οι κώδικες δεν μνημονεύουν καν τη δυνατότητα εγκρίσεως μη κοινοποιηθεισών ενισχύσεων και υπενθυμίζει ότι, με την προμνημονευθείσα απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985, Γερμανία κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν έχει την εξουσία να εγκρίνει ενισχύσεις στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα αν το πρόγραμμα για τη χορήγηση ή την τροποποίησή τους δεν της έχει κοινοποιηθεί πριν από τη λήξη της προθεσμίας που προβλέπει κάθε κώδικας. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι μοναδική νομική βάση για τον έλεγχο των ενισχύσεων αυτών είναι ο ισχύων κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής κώδικας. Η διάκριση που επιχειρούν οι αναιρεσείουσες μεταξύ κανόνων σχετικών με την αρμοδιότητα και ουσιαστικών κανόνων στερείται βασιμότητας, δεδομένου ότι η αρμοδιότητα μπορεί να ασκηθεί μόνον προς απόφανση επί του συμβατού σε σχέση με τους ουσιαστικούς κανόνες.

112 Η Επιτροπή υποστηρίζει, επίσης, ότι το Πρωτοδικείο δεν παραβίασε την αρχή της ασφάλειας δικαίου, την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ούτε την αρχή tempus regit actum. Κατά την Επιτροπή, όσον αφορά την πρώτη αρχή, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε σαφώς, με τις σκέψεις 64 και 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, όταν πρόκειται για μη κοινοποιηθείσες ενισχύσεις, ούτε το κράτος μέλος ούτε η λαβούσα την ενίσχυση επιχείρηση μπορούν να απαιτήσουν από την Επιτροπή να ασκήσει τον έλεγχό της σχετικά με το συμβατό μιας ενισχύσεως με βάση έναν καταργηθέντα κώδικα. Όσον αφορά τη δεύτερη προαναφερθείσα αρχή, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, κατά γενικό κανόνα, οι λαβούσες ενίσχυση επιχειρήσεις μπορούν να θεμελιώσουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς τη νομμότητα της ενισχύσεως μόνον όταν αυτή χορηγήθηκε σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία. Η αρχή αυτή, η οποία διακηρύσσεται στο πλαίσιο της ρυθμίσεως της Συνθήκης ΕΚ, πρέπει να εφαρμόζεται με ακόμα μεγαλύτερη αυστηρότητα στο πλαίσιο της ρυθμίσεως της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Όσον αφορά την αρχή tempus regit actum, επι-

βεβαιώνει, το πολύ, ότι μια εκδοθείσα από την Επιτροπή πράξη μπορεί να στηρίζεται μόνο στην ισχύουσα κατά τον χρόνο της εκδόσεώς της ρύθμιση.

113 Η Επιτροπή υποστηρίζει, τέλος, ότι η γνωμοδότηση της νομικής υπηρεσίας δεν αντιμετωπίζει το ζήτημα του εφαρμοστέου ratione temporis δικαίου και τα θεωρούμενα ως προερχόμενα από τις υπηρεσίες της σημειώματα μνημονεύουν αποφάσεις που ουδόλως σχετίζονται με το ζήτημα αυτό, διότι εκδόθηκαν για δεόντως κοινοποιηθέντα σχέδια ενισχύσεων που εμπίπτουν στη Συνθήκη ΕΚΑΧ ή για σχέδια ενισχύσεων που εμπίπτουν στη Συνθήκη ΕΚ. Ούτε η απόφαση 91/176 επιρρωννύει τις απόψεις των αναιρεσειουσών, διότι αποκλείει ρητώς, στο τμήμα V των αιτιολογικών της σκέψεων, την εφαρμογή του ισχύοντος κατά την ημερομηνία χορηγήσεως των ενισχύσεων κώδικα. Η απόφαση αυτή περιλαμβάνει, εντούτοις, ένα ελάττωμα, στο μέτρο που θεωρεί ως εφαρμοστέο τον ισχύοντα κατά την ημερομηνία της πραγματικής καταβολής των ενισχύσεων κώδικα και όχι τον ισχύοντα κατά τον χρόνο που η Επιτροπή αποφαίνεται επ' αυτών. Εντούτοις, πρόκειται για σφάλμα χωρίς συνέπειες, δεδομένου ότι, όπως τονίζεται στην ίδια την απόφαση 91/176, οι δύο αυτοί κώδικες περιλαμβάνουν την ίδια ρύθμιση.

114 Προς αντίκρουση της επικρίσεως της ACB σχετικά με την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ως προς το ζήτημα του εφαρμοστέου κώδικα, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το Πρωτοδικείο τόνισε, με τις σκέψεις 170 και 171 της εν λόγω αποφάσεως, ότι η Επιτροπή διευκρίνισε για ποιους λόγους εφάρμοσε τον πέμπτο κώδικα. Ο προταθείς λόγος είναι, εν πάση περιπτώσει, άνευ σημασίας, διότι η προσβαλλόμενη απόφαση διαπιστώνει επίσης το μη συμβατό των επίμαχων ενισχύσεων με τον δεύτερο κώδικα.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

115 Το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε, με τη σκέψη 61 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, αντίθετα προς τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ περί κρατικών ενισχύσεων, δια-

τάξεις που παρέχουν επί μονίμου βάσεως στην Επιτροπή την εξουσία να αποφαίνεται επί του συμβατού τους, οι κώδικες περί των ενισχύσεων παρέχουν την εξουσία αυτή στην Επιτροπή μόνο για καθορισμένη περίοδο.

116 Επομένως, αν οι ενισχύσεις που τα κράτη μέλη επιθυμούν να εγκριθούν με βάση ένα κώδικα δεν κοινοποιηθούν εντός της περιόδου που αυτός προβλέπει προς κοινοποίηση, η Επιτροπή δεν μπορεί πλέον να αποφανθεί επί του συμβατού των ενισχύσεων αυτών σε σχέση με τον εν λόγω κώδικα (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985, Γερμανία κατά Επιτροπής, σκέψεις 40 έως 47, και απόφαση της 13ης Ιουλίου 2000, C-210/98 P, Salzgitter κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-5843, σκέψεις 49 έως 55). Το γεγονός ότι η Επιτροπή ή οι υπηρεσίες της έλαβαν, ενδεχομένως, αντίθετη θέση υπό ορισμένες περιστάσεις δεν μπορεί να θέσει εν αμφιβόλω το συμπέρασμα αυτό.

117 Επιπλέον, το συμβατό των ενισχύσεων με την κοινή αγορά μπορεί, στο πλαίσιο των κωδίκων για ενισχύσεις στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα, να εκτιμηθεί μόνο σε σχέση με τους κανόνες που ισχύουν κατά την ημερομηνία κατά την οποία αυτές πράγματι καταβλήθηκαν.

118 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι, αντίθετα προς ό,τι έκρινε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και προς ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, η εφαρμογή των κανόνων του κώδικα που ισχύει κατά την ημερομηνία κατά την οποία η Επιτροπή εκδίδει απόφαση σχετική με το συμβατό ενισχύσεων που καταβλήθηκαν ενόσω ίσχυε προηγούμενος κώδικας οδηγεί πράγματι σε αναδρομική εφαρμογή κοινοτικής ρυθμίσεως.

119 Παρόλον ότι, κατά γενικό κανόνα, η αρχή της ασφάλειας του δικαίου αντιτίθεται στο να ορίζεται η έναρξη ισχύος κοινοτικής πράξεως σε ημερομηνία προγενέστερη της δημοσιεύσεώς της, αυτό μπορεί να μη συμβαίνει, κατ' εξαίρεση, όταν ο επιδιωκόμενος σκοπός το απαιτεί και όταν τηρείται προσηκόντως η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των ενδιαφερομένων (απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 1979, 98/78, Racke, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 55, σκέψη 20). Συναφώς, οι ουσιαστικοί κανόνες του κοι-

νοτικού δικαίου, προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση των αρχών της ασφαλείας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, πρέπει να ερμηνεύονται ως έχοντες εφαρμογή επί καταστάσεων που έχουν ήδη διαμορφωθεί προ της ενάρξεως της ισχύος τους, μόνον εφόσον προκύπτει σαφώς από τη διατύπωσή τους, τους σκοπούς ή την οικονομία τους ότι πρέπει να τους αναγνωριστεί αναδρομική ισχύς (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Ιανουαρίου 1985, 234/83, Gesamthochschule Duisburg, Συλλογή 1985, σ. 327, σκέψη 20, και της 15ης Ιουλίου 1993, C-34/92, GruSa Fleisch, Συλλογή 1993, σ. I-4147, σκέψη 22).

120 Ειδικότερα, όσον αφορά τον πέμπτο κώδικα, από καμία διάταξή του δεν προκύπτει ότι μπορεί να εφαρμοστεί αναδρομικά. Επιπλέον, από την οικονομία και τους σκοπούς των διαδοχικών κωδίκων προκύπτει ότι κάθε ένας από αυτούς θεσπίζει κανόνες για την προσαρμογή της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα στους στόχους των άρθρων 2, 3 και 4 της Συνθήκης ΕΚΑΧ σε συνάρτηση με τις υφιστάμενες σε συγκεκριμένη περίοδο ανάγκες. Συνεπώς, η εφαρμογή κανόνων που θεσπίσθηκαν σε συγκεκριμένη περίοδο, σε συνάρτηση με την υφιστάμενη κατ' εκείνη την περίδο κατάσταση, επί ενισχύσεων που καταβλήθηκαν κατά τη διάρκεια προγενέστερης περιόδου δεν ανταποκρίνεται στην οικονομία και στους σκοπούς μιας τέτοιου είδους ρυθμίσεως.

121 Κατά συνέπεια, ο πέμπτος κώδικας δεν ήταν δυνατόν να εφαρμοστεί αναδρομικά στις ενισχύσεις που αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση και, επομένως, λαμβανομένης υπόψη και της μη δυνατότητας εφαρμογής του δεύτερου κώδικα, που τονίστηκε με τη σκέψη 116 της παρούσας αποφάσεως, η Επιτροπή δεν μπορούσε, εν πάση περιπτώσει, να διαπιστώσει το συμβατό των ενισχύσεων με την κοινή αγορά ούτε βάσει του ενός ούτε βάσει του άλλου κώδικα. Έτσι, οι εν λόγω ενισχύσεις απαγορεύονταν απο το άρθρο 4, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

122 Συνεπώς, οι συναφείς νομικές πλάνες της προσβαλλομένης αποφάσεως και της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν επηρεάζουν τη νομιμότητα αυτών. Συγκεκριμένα, ακόμη και αν δεν υπήρχαν οι νομικές αυτές πλάνες, το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως, όσον αφορά το συμβατό των επίμαχων ενισχύσεων με την κοινή αγορά, θα ήταν ακριβώς το ίδιο και το Πρωτοδικείο θα έπρεπε, εν πάση περιπτώσει, να επικυρώσει την εν εν λόγω απόφαση ως προς το σημείο αυτό. Ο λόγος που στηρίζεται σε νομική πλάνη κατά την επιλογή του εφαρμοστέου κώδικα ενισχύσεων είναι, επομένως, αλυσιτελής (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 23ης Απριλίου 1986, 150/84, Bernardi κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1986, σ. 1375,

σκέψη 28, και προπαρατεθείσα Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, σκέψεις 47 έως 49 και 78).

123 Η προβαλλόμενη έλλειψη αιτιολογίας, που αναφέρθηκε στη σκέψη 109 της παρούσας αποφάσεως, δεν αποδεικνύεται. Αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζει η ACB, το Πρωτοδικείο ουδόλως περιορίστηκε στην κρίση ότι η Επιτροπή ανέφερε σαφώς ποιος ήταν ο εφαρμοστέος κώδικας ενισχύσεων, αλλά ανέπτυξε, με τις σκέψεις 59 έως 68 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, νομικό συλλογισμό καταλήγοντα στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αναφερθεί στους παλαιούς κώδικες ενισχύσεων.

γ) Επί του ζητήματος των υποχρεώσεων της Επιτροπής σε σχέση με τα στοιχεία που πρέπει να συγκεντρώσει προκειμένου να αποφανθεί επί του συμβατού των ενισχύσεων

124 Στο πλαίσιο γενικότερου λόγου τείνοντος στην απόδειξη του ότι το Πρωτοδικείο παραβίασε την αρχή της απαγορεύσεως λήψεως αποφάσεων που έχουν τον χαρακτήρα κυρώσεως, η Falck και η ACB υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πάσχει τρίτη νομική πλάνη στο μέτρο που έκρινε ότι η Επιτροπή μπορούσε να στηριχθεί μόνο στα στοιχεία που είχε στην κατοχή της κατά την ημερομηνία εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως προκειμένου να αποφανθεί επί του συμβατού των επίμαχων ενισχύσεων.

125 Η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελής, χωρίς να χρειάζεται να κριθεί η βασιμότητά της, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, όπως κρίθηκε με τη σκέψη 121 της παρούσας αποφάσεως, η Επιτροπή δεν μπορούσε να διαπιστώσει ότι οι επίμαχες ενισχύσεις συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά.

4. Επί της αποφάσεως της Επιτροπής να ζητήσει την επιστροφή ορισμένων από τις καταβληθείσες στην ACB ενισχύσεις και επί των λεπτομερειών της επιστροφής αυτής

α) Επί της τηρήσεως των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της καλής πίστεως και της ειλικρινούς συνεργασίας

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

126 Η Falck και η ACB ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο, μη αναγνωρίζοντας δικαιολογημένη εμπιστοσύνη εκ μέρους της ACB, παραβίασε, παρ' ότι συνέτρεχαν στην υπόθεση οι περιστάσεις που προβλήθηκαν πρωτοδίκως, τις αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της καλής πίστεως και της ειλικρινούς συνεργασίας, των οποίων η εφαρμογή αντιτίθεται στην επιστροφή των επίμαχων ενισχύσεων.

127 Συναφώς, επικαλούνται διάφορα πραγματικά στοιχεία που μπορούσαν, κατ' αυτές, να θεμελιώσουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς τη νομιμότητα των χορηγηθεισών ενισχύσεων. Συγκεκριμένα, η Falck και η ACB εκτιμούν ότι ο χρόνος που μεσολάβησε μεταξύ των διαφόρων γεγονότων δικαιολογεί μια τέτοια εμπιστοσύνη. Όμως, ως προς το σημείο αυτό, το Πρωτοδικείο περιορίστηκε να τονίσει ότι ένα μέτρο ανακτήσεως είναι νόμιμο ακόμα και αν εφαρμόστηκε πολύ μετά τη χορήγηση της ενισχύσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

128 Όπως υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 85 της παρούσας αποφάσεως, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να επανεξετάσει, στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως, την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο, εκτός από την περίπτωση αλλοιώσεως των στοιχείων που υποβλήθηκαν στο Πρωτοδικείο.

129 Όμως, εκτός της αιτιάσεως που αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε απλώς και μόνο να τονίσει ότι ένα μέτρο ανακτήσεως κρατικής ενισχύσεως είναι νόμιμο ακόμα και αν εφαρμόστηκε πολύ μετά τη χορήγηση της επίμαχης ενισχύσεως, η οποία αφορά νομικό ζήτημα που πρέπει να εξετασθεί με τον επόμενο λόγο που συνδέεται με την εκπρόθεσμη δράση της Επιτροπής, όλες οι λοιπές αιτιάσεις που προβάλλουν η Falck και η ACB για να καταδείξουν τη μη τήρηση εκ μέρους του Πρωτοδικείου των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της καλής πίστεως και της ειλικρινούς συνεργασίας θέτουν εν αμφιβόλω την εκτίμηση πραγματικών περιστατικών εκ μέρους του Πρωτοδικείου. Επίσης, αφού από την εξέταση της δικογραφίας δεν προκύπτει αλλοίωση των στοιχείων αυτών, οι εν λόγω αιτιάσεις πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτες.

β) Επί της εκπρόθεσμης δράσεως της Επιτροπής

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

130 Η Falck και η ACB υποστηρίζουν ότι, επικυρώνοντας την απόφαση της Επιτροπής να ζητήσει την επιστροφή ορισμένων ενισχύσεων, το Πρωτοδικείο παρέβη τους σχετικούς με την παραγραφή κανόνες και υπέπεσε, έτσι, σε πλάνη περί το δίκαιο. Συναφώς, προσάπτουν στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ότι στηρίζεται αποκλειστικώς σε ένα εν μέρει σιωπηρό επιχείρημα a contrario, ήτοι στο επιχείρημα ότι, αφού ο κοινοτικός νομοθέτης προέβλεψε προθεσμία παραγραφής στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων μόνο στο πλαίσιο του κανονισμού περί της διαδικασίας κρατικών ενισχύσεων ΕΚ, που τέθηκε σε ισχύ στις 16 Απριλίου 1999, σε κατάσταση μη εμπίπτουσα ratione materiae στον κανονισμό αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί παραγραφή αφορώσα την αξίωση επιστροφής κρατικής ενισχύσεως.

131 Εντούτοις, η παραπομπή στον κανονισμό περί της διαδικασίας κρατικών ενισχύσεων ΕΚ είναι αλυσιτελής, διότι αυτός αφορά το πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης

ΕΚ. Εν πάση περιπτώσει, ο κανονισμός αυτός αποτελεί απλή κωδικοποίηση προϋφισταμένων κανόνων και, όπως τονίζεται με τη δέκατη τέταρτη αιτιολογική του σκέψη, ο κανόνας παραγραφής που θεσπίζει στηρίζεται στην τήρηση των αρχών της ασφάλειας δικαίου που είναι κοινή στο πεδίο εφαρμογής των Συνθηκών ΕΚ και ΕΚΑΧ.

132 Οι αναιρεσείουσες υπογραμμίζουν ότι, σε ορισμένους τομείς, κάποιες διατάξεις ορίζουν, βεβαίως, προθεσμία παραγραφής, πλην όμως το Δικαστήριο έκρινε ότι, ελλείψει σχετικής διατάξεως, η θεμελιώδης επιταγή της ασφάλειας δικαίου αντιτίθεται στη δυνατότητα της Επιτροπής να καθυστερεί επ' αόριστο την άσκηση της εξουσίας της προς επιβολή προστίμων (απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, 52/69, Geigy κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 189, συνοπτική μετάφραση στα ελληνικά, σκέψεις 20 και 21). Παραπέμπουν, επίσης, στην απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Ιανουαρίου 2000, Τ-194/97 και Τ-83/98, Branco κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. ΙΙ-69, σκέψεις 90 και 91), με την οποία το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η παρέλευση εύλογης προθεσμίας μεταξύ της ημερομηνίας κατά την οποία η Επιτροπή έλαβε γνώση ορισμένων πραγματικών περιστατικών και της ημερομηνίας κατά την οποία εκδόθηκε η ληφθείσα συνεπεία αυτών των πραγματικών περιστατικών απόφαση — εν προκειμένω προθεσμία μεγαλύτερη των δέκα έξι μηνών — μπορεί να δικαιολογήσει την ακύρωση της αποφάσεως αυτής λόγω παραβιάσεως της αρχής της ασφάλειας δικαίου.

133 Κατά τις αναιρεσείουσες, αν έπρεπε να ορισθεί εν προκειμένω προθεσμία παραγραφής κατ' αναλογία, θα έπρεπε να γίνει παραπομπή στις προθεσμίες των τριών ή πέντε ετών που προβλέπει το άρθρο 1 της αποφάσεως 715/78/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 6ης Απριλίου 1978, περί της παραγραφής σε θέματα διώξεως και εκτελέσεως στο πεδίο εφαρμογής της συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΕ ειδ. έκδ. 01/002, σ. 107), και όχι στη δεκαετή προθεσμία του κανονισμού περί της «διαδικασίας κρατικών ενισχύσεων ΕΚ».

134 Οι αναιρεσείουσες ισχυρίζονται ότι προέβαλαν ήδη τα επιχειρήματα αυτά κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου και ότι η Επιτροπή γνώριζε τους θεσπισθέντες υπέρ της ACB μηχανισμούς ήδη από το 1983, ήτοι μετά την κοινοποίηση σε αυτή του σχεδίου αναδιαρθρώσεως της ACB. Απορούν για την έλλειψη μνείας των επιχειρημάτων αυτών στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και θεωρούν ότι υπάρχει ως προς το σημείο αυτό έλλειψη ή ανεπάρκεια αιτιολογίας. Εκτιμούν ότι το Δικαστήριο πρέπει, εφόσον η κατάσταση της δικογραφίας το επιτρέπει, να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς εφαρμόζοντας την πενταετή παραγραφή.

135 Η Ιταλική Κυβέρνηση συντάσσεται κατ' ουσίαν με την άποψη των αναιρεσειουσών.

136 Η Επιτροπή υποστηρίζει, καταρχάς, ότι, αν και ο κανονισμός περί της διαδικασίας κρατικών ενισχύσεων ΕΚ δεν εφαρμόζεται, βεβαίως, στις διεπόμενες από τη Συνθήκη ΕΚΑΧ ενισχύσεις, δεν υπάρχει λόγος να θεωρηθεί παράνομη μια αναφορά στον κανονισμό αυτό.

137 Στη συνέχεια, η Επιτροπή δέχεται ότι στην κοινοτική έννομη τάξη προβλέπονται προθεσμίες παραγραφής με διαφορετική διάρκεια και υπαγόμενες σε διαφορετική ρύθμιση, υποστηρίζει, όμως, ότι δεν υφίσταται καμία περίπτωση προθεσμίας παραγραφής θεσπισθείσας από τον κοινοτικό δικαστή. Η προπαρατεθείσα απόφαση Geigy κατά Επιτροπής όχι μόνο δεν ενισχύει την άποψη των αναιρεσειουσών, αλλά αντίθετα την αποδυναμώνει, αφού με τη σκέψη 21 της αποφάσεως αυτής κρίθηκε ότι η προθεσμία παραγραφής, προκειμένου να εκπληρώσει τη λειτουργία της, πρέπει να έχει ορισθεί εκ των προτέρων, ο δε καθορισμός της προθεσμίας αυτής και των λεπτομερειών εφαρμογής της εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του κοινοτικού νομοθέτη. Κατά την Επιτροπή, αν τέτοιοι κανόνες θεσπίζονται ex ante από τον νομοθέτη, διασφαλίζεται η ασφάλεια δικαίου, ενώ αν, αντίθετα, θεσπίζονται ex post από τον κοινοτικό δικαστή, ουδόλως είναι προβλέψιμοι, με αποτέλεσμα οι ενδιαφερόμενοι να μην μπορούν να τους λάβουν υπόψη κατά τον καθορισμό της συμπεριφοράς τους και, επομένως, οι κανόνες αυτοί βλάπτουν την ασφάλεια δικαίου.

138 Τέλος, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτή η αναλογική εφαρμογή της αποφάσεως 715/78. Ισχυρίζεται ότι η απόφαση αυτή αφορά την εξουσία της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα και χρηματικές ποινές σε περίπτωση που τα πρόστιμα αυτά και οι χρηματικές ποινές προβλέπονται από τη Συνθήκη ΕΚΑΧ. Δεδομένου ότι η ανάκτηση ενισχύσεων δεν έχει το χαρακτήρα ποινής, ουδόλως είναι δυνατή η εφαρμογή της αποφάσεως αυτής κατ' αναλογία. Επιπλέον, η απόφαση αυτή προβλέπει τρεις διαφορετικές προθεσμίες παραγραφής και θεσπίζει δύο διαφορετικά καθεστώτα όσον αφορά τη διακοπή και την αναστολή της παραγραφής σε περίπτωση διώξεως. Η Επιτροπή δεν κατανοεί με ποια κριτήρια θα έπρεπε να γίνει η επιλογή μεταξύ των διαφορετικών αυτών καθεστώτων, από τα οποία κανένα δεν αρμόζει στην ανάκτηση ενισχύσεων.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

139 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο με τη σκέψη 21 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Geigy κατά Επιτροπής, η προθεσμία παραγραφής, προκειμένου να εκπληρώσει τη λειτουργία της, πρέπει να έχει ορισθεί εκ των προτέρων, ο δε καθορισμός της προθεσμίας αυτής και των λεπτομερειών εφαρμογής της εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του κοινοτικού νομοθέτη. Αυτός, όμως, δεν όρισε προθεσμία παραγραφής στον τομέα του ελέγχου των ενισχύσεων που χορηγούνται με βάση τη Συνθήκη ΕΚΑΧ.

140 Εντούτοις, όπως επίσης έκρινε το Δικαστήριο με την ίδια σκέψη της προπαρατεθείσας αποφάσεως Geigy κατά Επιτροπής, ελλείψει σχετικού νομοθετήματος, η θεμελιώδης επιταγή της ασφάλειας δικαίου αντιτίθεται στη δυνατότητα της Επιτροπής να καθυστερεί επ' αόριστον την άσκηση των εξουσιών της.

141 Συνεπώς, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη περιορίζοντας την εξέταση της σχετικής με την εκπρόθεσμη δράση της Επιτροπής αιτιάσεως στη διαπίστωση ότι δεν προβλεπόταν προθεσμία παραγραφής στον εξεταζόμενο τομέα και μη εξακριβώνοντας αν η Επιτροπή ενήργησε με εξαιρετικά μεγάλη καθυστέρηση. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πρέπει να εξαφανισθεί ως προς το σημείο αυτό.

142 Κατά το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, όταν το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει.

143 Εν προκειμένω, η διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση ως προς το σημείο αυτό και πρέπει να εξετασθεί αμέσως ο αντλούμενος από την εκπρόθεσμη δράση της Επιτροπής λόγος, προκειμένου να εξακριβωθεί αν μπορούν να γίνουν δεκτά τα αιτήματα που η ACB υπέβαλε πρωτοδίκως ή αν η απόρριψή του συνεπάγεται την εξέταση των λοιπών λόγων της αιτήσεως αναιρέσεως.

144 Η εξέταση της δικογραφίας οδηγεί στην απόρριψη της πρωτοδίκως προβληθείσας αιτιάσεως που στηρίζεται στην εκπρόθεσμη δράση της Επιτροπής. Συγκεκριμένα, οι παλαιότερες ενισχύσεις, των οποίων ζητείται η επιστροφή, αποτέλεσαν αντικείμενο αποφάσεως που εξέδωσε η επαρχία του Bolzano τον Δεκέμβριο του 1987 και καταβλήθηκαν από αυτή μόλις τον Μάρτιο του 1988 και τον Ιανουάριο του 1989. Όμως, ήδη τον Ιούλιο του 1988, η Επιτροπή ζήτησε πληροφορίες από τις ιταλικές αρχές σχετικά με παρόμοια ενίσχυση που καταβλήθηκε στην ίδια επιχείρηση τον Δεκέμβριο του 1987. Κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 6, παράγραφος 4, του τρίτου κώδικα σε σχέση με την ενίσχυση αυτή τον Μάρτιο του 1989, τον δε Ιούλιο του 1990, με την απόφαση 91/176, τόνισε σαφώς ότι η εν λόγω ενίσχυση ήταν παράνομη, διότι χορηγήθηκε χωρίς προηγούμενη έγκρισή της και ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, ενώ η επιστροφή της δεν ζητήθηκε για τον μοναδικό λόγο ότι συνέτρεχαν όλως ιδιαίτερες περιστάσεις. Όσον αφορά τις επίμαχες εν προκειμένω ενισχύσεις, η Επιτροπή άρχισε να θέτει ερωτήσεις στις ιταλικές αρχές τον Δεκέμβριο του 1994, αφού έλαβε γνώση της υπάρξεως των ενισχύσεων αυτών μετά από καταγγελία, κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 6, παράγραφος 4, του πέμπτου κώδικα τον Αύγουστο του 1995 και εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση στις 17 Ιουλίου 1996. Απ' όλες τις περιστάσεις αυτές προκύπτει ότι οι αναιρεσείουσες δεν μπορούν να επικαλεστούν την αρχή της ασφάλειας δικαίου προκειμένου να ισχυριστούν ότι η Επιτροπή ενήργησε με εξαιρετική καθυστέρηση.

145 Αφού ο λόγος που στηρίζεται στο ότι η Επιτροπή ζήτησε την επιστροφή των επίμαχων ενισχύσεων με εξαιρετικά μεγάλη καθυστέρηση δεν μπορεί να γίνει δεκτός, πρέπει, επομένως, να εξετασθούν οι υπόλοιποι λόγοι αναιρέσεως.

γ) Επί των βάσεων υπολογισμού των εφαρμοστέων τόκων

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

146 Η Falck και η ACB υποστηρίζουν ότι κακώς το Πρωτοδικείο επικύρωσε τις βάσεις υπολογισμού των εφαρμοστέων στα επιστρεπτέα ποσά τόκων, τις οποίες θεωρούν

παράνομες. Κατ' αυτές, η Επιτροπή αυθαίρετα επέλεξε το «επιτόκιο που χρησιμοποιούσε η Επιτροπή για τον υπολογισμό του καθαρού ισοδύναμου επιδότησης των περιφερειακών ενισχύσεων κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς», παραπέμποντας στην ανακοίνωσή της περί των συστημάτων ενισχύσεων για τις περιφέρειες (GU 1979, C 31, σ. 9), που, με βάση το σημείο 14 του παραρτήματός της, είναι, όσον αφορά την Ιταλική Δημοκρατία, το «μέσο επιτόκιο αναφοράς που εφαρμόζεται στις επιδοτήσεις τόκων που καταβάλλονται από την κεντρική διοίκηση στους πιστωτικούς οργανισμούς».

147 Η Falck και η ACB ισχυρίζονται ότι το εφαρμοστέο επιτόκιο σε περιστάσεις όπως αυτές της παρούσας υποθέσεως πρέπει απλώς να συμβάλλει στην εξάλειψη όλων των οικονομικής φύσεως πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την ενίσχυση, πράγμα που το Πρωτοδικείο αναγνώρισε με τη σκέψη 149 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Κατ' ουσίαν, υποστηρίζουν ότι το επιτόκιο που προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση δεν είναι το επιτόκιο της αγοράς που θα συνέβαλλε απλώς στην εξάλειψη των οικονομικής φύσεως πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από τις χορηγηθείσες στην ACB ενισχύσεις. Παραπέμποντας σε διάφορες ανακοινώσεις ή αποφάσεις της Επιτροπής, υπογραμμίζουν ότι, ανάλογα με την περίπτωση, αυτή χρησιμοποιεί διαφορετικά επιτόκια, αλλά ότι με την ανακοίνωση 95/C 156/05 της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη (ΕΕ 1995, C 156, σ. 5), με την οποία συμπλήρωσε την ανακοίνωσή της SG(91) D/4577, της 4ης Μαρτίου 1991, σχετικά με τους τρόπους κοινοποίησης ενισχύσεων και τις αναλυτικές διαδικασίες όσον αφορά τις ενισχύσεις που ισχύουν κατά παράβαση των διαδικαστικών κανόνων του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, νομμοποίησε την προσφυγή στο επιτόκιο της αγοράς αναφοράς, η οποία είναι εν προκειμένω η γερμανική αγορά στην οποία η ACB στρεφόταν για τη χρηματοδότησή της.

148 Λαμβανομένων υπόψη των πολλών επιτοκίων που χρησιμοποιεί η Επιτροπή, το επιτόκιο που είναι δυνατόν να χρησιμοποιήσει δεν είναι προβλέψιμο. Συναφώς, στη σκέψη 155 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τονίζεται, εσφαλμένα και χωρίς διευκρινίσεις, ότι το εφαρμοσθέν επιτόκιο προκύπτει από στοιχεία της Banca d'Italia, ενώ, στην πραγματικότητα, οι ιταλικές αρχές ουδόλως καθόρισαν το εφαρμοστέο επιτόκιο. Αντίθετα, αν αυτές παρενέβαιναν στον καθορισμό του επιτοκίου, θα το καθιστούσαν κατά κάποιο τρόπο προβλέψιμο. Κατά τις αναιρεσείουσες από τη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 96 έως 98 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και, ιδίως, από την απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1995, Τ-459/93, Siemens κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1675), προκύπτει ότι ο καθορισμός της ημερομηνίας από την οποία αρχίζουν να τρέχουν οι τόκοι εμπίπτει,

βεβαίως, στην αρμοδιότητα της Επιτροπής, όμως ο καθορισμός του επιτοκίου εμπίπτει στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Το Πρωτοδικείο επικύρωσε, έτσι, χωρίς καμία απολύτως αιτιολογία, μια μέθοδο καθορισμού του επιτοκίου πάσχουσα νομική πλάνη, στο μέτρο που είναι αυθαίρετη και μη προβλέψιμη. Η ίδια η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν αιτιολόγησε την επιλογή του επιτοκίου.

149 Η Ιταλική Κυβέρνηση εκτιμά ότι το Πρωτοδικείο ουδόλως αιτιολόγησε την προσφυγή στην ανακοίνωση της Επιτροπής περί των συστημάτων περιφερειακών ενισχύσεων προκειμένου να καθορίσει το κατάλληλο επιτόκιο. Συναφώς, υπογραμμίζει ότι από κανένα στοιχείο δεν μπορεί να εξακριβωθεί ότι οι διατυπούμενοι στον τομέα αυτό κανόνες είναι κρίσιμοι και όσον αφορά τις διεπόμενες από τη Συνθήκη ΕΚΑΧ ενισχύσεις.

150 Επιπλέον, κατά τις αναιρεσείουσες και την Ιταλική Κυβέρνηση, το Πρωτοδικείο θεώρησε κακώς ότι, αφού η ACB δεν ενημέρωσε η ίδια την Επιτροπή ότι χρηματοδοτείται στη γερμανική αγορά, δεν μπορεί να προσαφθεί στο κοινοτικό αυτό όργανο ότι δεν έλαβε υπόψη το στοιχείο αυτό.

151 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αιτίαση που στηρίζεται στην αναρμοδιότητά της να καθορίσει το εφαρμοστέο επιτόκιο προβλήθηκε για πρώτη φορά από την Ιταλική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου, πράγμα που αρκεί να την καταστήσει απαράδεκτη και εξηγεί για ποιο λόγο το Πρωτοδικείο δεν την εξέτασε.

152 Εν πάση περιπτώσει, προς αποκατάσταση της καταστάσεως που θα υπήρχε αν δεν είχαν χορηγηθεί οι ενισχύσεις, το επιτόκιο αποτελεί στοιχείο που συνδέεται με τη σημασία των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που άντλησε η οικεία επιχείρηση, με συνέπεια ο καθορισμός του να εναπόκειται στην Επιτροπή και όχι στις εθνικές αρχές. Εξάλλου, η συζήτηση καθίσταται άνευ αντικειμένου, αφού το άρθρο 14, παράγραφος 2, του κανονισμού περί της διαδικασίας των κρατικών ενισχύσεων ΕΚ διευκρινίζει ότι οι τόκοι υπολογίζονται με το προσήκον επιτόκιο που ορίζει η Επιτροπή.

153 Η Επιτροπή προσθέτει ότι δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ των διαφόρων ανακοινώσεων περί της επιστροφής κρατικών ενισχύσεων, ακόμα και αν, προκειμένου να αντιστοιχεί περισσότερο στα οικονομικής φύσεως πλεονεκτήματα που άντλησαν οι ενδιαφερόμενοι, από την ανακοίνωση της 22ας Φεβρουαρίου 1995, περί του εφαρμοστέου επιτοκίου σε περίπτωση επιστροφής παράνομων και ασυμβίβαστων ενισχύσεων, χρησιμοποιείται ως βάση του εμπορικού επιτοκίου το επιτόκιο αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδυνάμου επιδοτήσεως των περιφερειακών ενισχύσεων και όχι το επιτόκιο υπερημερίας των απαιτήσεων του Δημοσίου, όπως προηγουμένως. Οι διευκρινίσεις αυτές επιβεβαιώνουν τον συλλογισμό που περιλαμβάνεται στις σκέψεις 154 έως 157 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά τον οποίο το επιτόκιο πρέπει να εξασφαλίζει την εξάλειψη του πλεονεκτήματος που παρανόμως άντλησε η επιχείρηση· το αποτέλεσμα αυτό επιτυγχάνεται με την εφαρμογή του επιτοκίου αναφοράς, το οποίο είναι, κατ' ουσίαν, επιτόκιο της αγοράς και η Επιτροπή νομίμως επέβαλε το επιτόκιο αυτό στην Ιταλική Κυβέρνηση.

154 Επιπλέον, η Επιτροπή εκτιμά ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά την επιλογή του εφαρμοσθέντος επιτοκίου, διότι εντάσσεται σε πλαίσιο που γνωρίζει πολύ καλά η Ιταλική Κυβέρνηση, στην οποία απευθύνεται η απόφαση και συμβαδίζει με μακροχρόνια πρακτική λήψεως αποφάσεων.

155 Τέλος, όσον αφορά τη μη εφαρμογή των ισχυόντων στη γερμανική αγορά επιτοκίων, η Επιτροπή επιδοκιμάζει τη συλλογιστική του Πρωτοδικείου στις σκέψεις 158 έως 160 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο μέτρο που, αφού η ACB δεν κατέθεσε παρατηρήσεις ως προς το ζήτημα αυτό, δεν μπορεί να επικρίνει το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν εξέτασε τη δραστηριότητά της στη γερμανική αγορά. Η διαπίστωση στη σκέψη 161 της ως άνω αποφάσεως είναι επίσης ορθή, διότι δεν αποδείχθηκε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως. Η Επιτροπή προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, αν είχε εφαρμόσει το ισχύον στη γερμανική αγορά επιτόκιο, αυτό θα ήταν εις βάρος της ACB, λαμβανομένης υπόψη της εξελίξεως της συναλλαγματικής ισοτιμίας του γερμανικού και του ιταλικού νομίσματος κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

156 Εκ προοιμίου, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή, η οποία στηρίζεται στο ότι η αναρμοδιότητά της περί καθορισμού του επιτοκίου που εφαρμόζεται επί των ποσών των οποίων ζητείται η επιστροφή με το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, προβλήθηκε για πρώτη φορά από την Ιταλική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου. Συγκεκριμένα, η ACB υποστήριξε ήδη με το δικόγραφο της προσφυγής της ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι το εν λόγω επιτόκιο στερείται νομικής βάσεως. Επιπλέον, ο παρεμβαίνων μπορεί να προβάλει ίδια επιχειρήματα δεδομένου ότι το άρθρο 34 του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου ορίζει απλώς ότι η παρέμβαση δύναται να έχει ως αντικείμενο μόνον την υποστήριξη των αιτημάτων του ενός των διαδίκων ή την απόρριψή τους (βλ. απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 1961, 30/59, De gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 547). Εν προκειμένω, το επιχείρημα περί αναρμοδιότητας της Επιτροπής που προέβαλε η Ιταλική Κυβέρνηση σκοπούσε στην ενίσχυση του αντλούμενου από την έλλειψη νομικής βάσεως του επιλεγέντος επιτοκίου λόγου, που είχε προηγουμένως προβάλει η ACB, και η παρεμβαίνουσα μπορούσε νομίμως να αναπτύξει τον λόγο αυτό σε κάθε στάδιο της διαδικασίας.

157 Επί της ουσίας, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι παρέχει στην Επιτροπή, όταν διαπιστώσει το ασυμβίβαστο μιας ενισχύσεως με την κοινή αγορά και αποφασίσει ότι το ενδιαφερόμενο κράτος πρέπει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει, την εξουσία να απαιτήσει την απόδοση της ενισχύσεως που χορηγήθηκε κατά παράβαση της Συνθήκης, πράγμα που διασφαλίζει την πρακτική αποτελεσματικότητα αυτής της καταργήσεως ή της τροποποιήσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 13). Η αναζήτηση μιας κρατικής ενισχύσεως, παρανόμως χορηγηθείσας, αποσκοπεί, έτσι, στην αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως και δεν μπορεί, καταρχήν, να θεωρηθεί ως μέτρο δυσανάλογο προς τους στόχους των διατάξεων της Συνθήκης επί θεμάτων κρατικών ενισχύσεων (απόφαση της 21ης Μαρτίου 1990, 142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, καλούμενη «Tubemeuse», Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψη 66).

158 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι με ανακοίνωση δημοσιευθείσα το 1983 (ΕΕ C 318, σ. 3) η Επιτροπή υπενθύμισε στους δυνάμει δικαιούχους κρατικών ενισχύσεων τον πρόωρο χαρακτήρα των ενισχύσεων αυτών που χορηγούνται παράνομα, με την έννοια ότι είναι δυνατόν να υποχρεωθούν να τις επιστρέψουν.

159 Όμως, η αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως μπορεί κατ' ανάγκη να επιτευχθεί μόνον αν η επιστροφή της ενισχύσεως συνδυάζεται με την καταβολή τόκων από την ημέρα καταβολής της ενισχύσεως και αν τα εφαρμοστέα επιτόκια είναι αντιπροσωπευτικά των ισχυόντων στην αγορά επιτοκίων. Αν αυτά δεν συμβαίνουν, ο λαβών την ενίσχυση θα διατηρούσε τουλάχιστον πλεονέκτημα αντιστοιχούν σε άνευ ανταλλάγματος προκαταβολή ή σε επιδοτούμενο δάνειο.

160 Έτσι, οι λαβόντες κρατικές ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά δεν μπορούν να ισχυρισθούν ότι δεν μπορούν να προβλέψουν ότι η Επιτροπή θα ζητήσει την επιστροφή των ενισχύσεων αυτών πρασαυξημένων με τόκους αντιπροσωπευτικούς, κατά το δυνατόν, των τόκων που ισχύουν στην αγορά κεφαλαίων.

161 Συναφώς, η προβλεπόμενη από το εθνικό δίκαιο διαδικασία εφαρμόζεται στην επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών μόνον αν δεν υπάρχουν σχετικές κοινοτικές διατάξεις. Έχοντας την εξουσία να διατάξει την αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως, η Επιτροπή έχει, με την επιφύλαξη του ελέγχου εκ μέρους του κοινοτικού δικαστή ως προς την ύπαρξη τυχόν πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως, την εξουσία να καθορίζει το επιτρέπον την αποκατάσταση αυτή επιτόκιο.

162 Συνεπώς, οι αναιρεσείουσες και η Ιταλική Κυβέρνηση δεν μπορούν βασίμως να υποστηρίξουν ότι η Επιτροπή δεν διαθέτει εξουσία καθορισμού του επιτοκίου που εφαρμόζεται στην επιστροφή των ασυμβίβαστων με την κοινή αγορά ενισχύσεων.

163 Επιπλέον, το επιχείρημα των αναιρεσειουσών ότι το επιτόκιο που επέλεξε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση είναι μη προβλέψιμο, αυθαίρετο και χωρίς σχέση με τα επιτόκια της αγοράς δεν είναι βάσιμο.

164 Συγκεκριμένα, οι βάσεις υπολογισμού του εφαρμοστέου στη ζητηθείσα με την προσβαλλόμενη απόφαση επιστροφή των ασυμβίβαστων με την κοινή αγορά ενισχύσεων διατυπώθηκαν διαδοχικά στις ανακοινώσεις της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη με αριθμ. SG(91) D/4577, της 4ης Μαρτίου 1991, προπαρατεθείσα, και της 22ας Φεβρουαρίου 1995, στην οποία γίνεται αναφορά με την προπαρατεθείσα ανακοίνωση 95/C 156/05.

165 Με την πρώτη ανακοίνωση της οποίας μνεία γίνεται στην προηγούμενη σκέψη, η Επιτροπή τόνισε στα κράτη μέλη ότι η ανάκτηση «πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων των σχετικών με τους τόκους υπερημερίας επί των απαιτήσεων του Δημοσίου, οι δε τόκοι αρχίζουν κανονικά να τρέχουν από την ημερομηνία χορηγήσεως των εν λόγω παράνομων ενισχύσεων». Με τη δεύτερη ανακοίνωση, η Επιτροπή τόνισε στα κράτη μέλη ότι «διαπίστωσε ότι, στην πράξη, οι τόκοι αυτοί υπολογίζονται με βάση το νόμιμο επιτόκιο και ότι το επιτόκιο αυτό, τις περισσότερες φορές, διαφέρει σημαντικά από το εμπορικό επιτόκιο». Η Επιτροπή προσέθεσε «ότι η χρησιμοποίηση του τελευταίου αυτού επιτοκίου επιτρέπει τον ορθότερο υπολογισμό του αδικαιολογήτου πλεονεκτήματος, που άντλησε ο λαβών την ενίσχυση, προκειμένου να αποκατασταθεί η προτέρα κατάσταση» και ενημέρωσε τα κράτη μέλη «ότι, με τις αποφάσεις της περί ανακτήσεως παράνομης και ασυμβίβαστης με την κοινή αγορά ενισχύσεως, θα εφαρμόσει το επιτόκιο αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδυνάμου επιδοτήσεως στο πλαίσιο των περιφερειακών ενισχύσεων ως βάση του εμπορικού επιτοκίου». Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η έλλειψη αιτιολογίας που προβάλλεται ως προς τη χρήση του τελευταίου αυτού επιτοκίου δεν είναι, επομένως, βάσιμη.

166 Τα κράτη μέλη, στα οποία απευθύνονται οι αποφάσεις της Επιτροπής περί κρατικών ενισχύσεων, ήταν, επομένως, πλήρως ενημερωμένα για την εξέλιξη του χρησιμοποιούμενου από την Επιτροπή επιτοκίου, η Επιτροπή δε μπορούσε θεμιτώς να τροποποιήσει τις βάσεις υπολογισμού του επιτοκίου αυτού προκειμένου να το

προσαρμόσει στην εξέλιξη της αγοράς ή για να αντανακλά πιστότερα την εξέλιξη αυτή. Λαμβανομένων υπόψη των σκέψεων αυτών καθώς και αυτών που εκτέθηκαν με τη σκέψη 160 της παρούσας αποφάσεως, η αιτίαση ότι το εφαρμοσθέν με την προσβαλλόμενη απόφαση επιτόκιο ήταν μη προβλέψιμο είναι αβάσιμη.

167 Όσον αφορά τον αυθαίρετο χαρακτήρα και την έλλειψη σχέσεως με τα επιτόκια της αγοράς που ίσχυαν στην Ιταλία του επιτοκίου αναφοράς που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό του ισοδυνάμου επιδοτήσεως των χορηγηθεισών στο ως άνω κράτος μέλος περιφερειακών ενισχύσεων, ούτε η Ιταλική Κυβέρνηση ούτε οι αναιρεσείουσες επικαλέστηκαν, ενώπιον του Πρωτοδικείου ή του Δικαστηρίου, κάποιο επιχείρημα προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού. Συγκεκριμένα, το μοναδικό επιχείρημα που προβλήθηκε πρωτοδίκως, όσον αφορά τον μη λυσιτελή χαρακτήρα του επιλεγέντος επιτοκίου, συνδέεται με το γεγονός ότι η Επιτροπή έπρεπε να εφαρμόσει το επιτόκιο της γερμανικής αγοράς στην οποία εχρηματοδοτείτο η ACB. Επιπλέον, από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι η Ιταλική Κυβέρνηση, αφού έλαβε την ανακοίνωση της 22ας Φεβρουαρίου 1995, αμφισβήτησε ενώπιον της Επιτροπής τις βάσεις υπολογισμού του εφαρμοστέου επιτοκίου στην επιστροφή των χορηγηθεισών σε εδρεύουσες στην Ιταλία επιχειρήσεις ενισχύσεων. Στο πλαίσιο της αιτήσεως ακυρώσεως, οι αναιρεσείουσες και η Ιταλική Κυβέρνηση περιορίζονται στην επίκληση της νομικής πλάνης στην οποία υπέπεσε το Πρωτοδικείο κρίνοντας ότι, αφού η ίδια η ACB δεν προσκόμισε στο Πρωτοδικείο στοιχεία σχετικά με τη χρηματοδότησή της στη γερμανική αγορά, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή το ότι δεν έλαβε υπόψη το γεγονός αυτό.

168 Εντούτοις, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, η νομιμότητα αποφάσεως στον τομέα των ενισχύσεων πρέπει να εκτιμάται βάσει των πληροφοριών που είχε στη διάθεσή της η Επιτροπή όταν έλαβε τη σχετική απόφαση (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Meura, σκέψη 16, και απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 1996, C-241/94, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-4551, σκέψη 33).

169 Πρέπει να τονιστεί ότι, σε μια κατάσταση στην οποία η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 6, παράγραφος 4, του πέμπτου κώδικα, ακόμα και αν μόνον το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος παρέσχε στοιχεία εκτιμήσεως στην Επιτροπή, ενώ ο

λαβών τις ενισχύσεις δεν έκανε χρήση της δυνατότητας αυτής, όλοι οι ενδιαφερόμενοι είχαν τη δυνατότητα να παράσχουν στην Επιτροπή κάθε κρίσιμη πληροφορία (βλ. σκέψεις 77 έως 84 της παρούσας αποφάσεως).

170 Συναφώς, αφού η απόφαση περί κινήσεως της διαδικασία του άρθρου 6, παράγραφος 4, του πέμπτου κώδικα περιλαμβάνει επαρκή προκαταρκτική ανάλυση εκ μέρους της Επιτροπής, στην οποία εκτίθενται οι λόγοι για τους οποίους αυτή είχε αμφιβολίες ως προς το συμβατό των επίμαχων ενισχύσεων με την κοινή αγορά, εναπόκειται στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και, ενδεχομένως, στον λαβόντα τις ενισχύσεις να προσκομίσουν στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι οι ενισχύσεις αυτές είναι συμβατές με την κοινή αγορά και, ενδεχομένως, να γνωστοποιήσουν ειδικές περιστάσεις σχετικές με την επιστροφή των καταβληθεισών ενισχύσεων σε περίπτωση που η Επιτροπή την απαιτήσει. Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι, πρωτοδίκως, ούτε η ACB ούτε η Falck και η Ιταλική Κυβέρνηση, που παρενέβησαν υπέρ αυτής, δεν ισχυρίστηκαν ότι η απόφαση περί κινήσεως της διαδικασίας δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη ώστε να έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους.

171 Επομένως, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε νομική πλάνη ως προς το σημείο αυτό. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι αναιρεσείουσες και η Ιταλική Κυβέρνηση δεν απέδειξαν ότι το Πρωτοδικείο δέχθηκε επιτόκιο αυθαίρετο και μη σχετιζόμενο με το ισχύον στην αγορά.

172 Κατά συνέπεια, η αιτίαση που στηρίζεται στη χρήση εσφαλμένων βάσεων υπολογισμού πρέπει να απορριφθεί.

δ) Επί της επιβολής κυρώσεως και της παραβιάσεως της αρχής της αναλογικότητας

173 Η Falck και η ACB υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο παραβίασε αρχή απαγορεύουσα τη λήψη αποφάσεων ποινικού χαρακτήρα και την αρχή της αναλογικότη-

τας. Προβάλλουν συναφώς διάφορες αιτιάσεις. Πρώτον, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν έκρινε επί του επιχειρήματος της ACB ότι, λαμβανομένης υπόψη της εξελίξεως της νομικής και πραγματικής καταστάσεως από τη χορήγηση των ενισχύσεων, η απαίτηση επιστροφής τους μετατράπηκε σε κύρωση. Εν προκειμένω, η κύρωση επιβάλλεται στη Falck. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο, μη επιβάλλοντας στην Επιτροπή να εξακριβώσει πράγματι αν οι επίμαχες ενισχύσεις συμβιβάζονταν ή όχι με την κοινή αγορά και μη προβαίνοντας το ίδιο στην εξακρίβωση αυτή, της έδωσε τη δυνατότητα να εκδώσει απόφαση σκοπούσα μόνο στην επιβολή κυρώσεως για την ενδεχόμενη παράλειψη κοινοποιήσεως. Τρίτον, το Πρωτοδικείο επέτεινε τον χαρακτήρα ποινής της προσβαλλομένης αποφάσεως στο μέτρο που δεν δέχθηκε ότι η ίδια ενίσχυση κρίθηκε δύο φορές, με δύο αντιφατικές αποφάσεις, ούτε ότι τα επιστρεπτέα ποσά είναι υπερβολικά. Τέταρτον, η Falck ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο, επιδοκιμάζοντας τον τρόπο καθορισμού του εφαρμοστέου στην επιστροφή των εν λόγω ποσών επιτοκίου, επικύρωσε ένα υπερβολικό επιτόκιο εντασσόμενο σε ένα σύστημα κυρώσεων. Η λυσιτέλεια των επιχειρημάτων αυτών πρέπει να εξετασθεί διαδοχικά.

i) Επί της αιτιάσεως ότι η εξέλιξη της καταστάσεως μετέτρεψε την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

174 Όσον αφορά την πρώτη αιτίαση, η ACB και η Falck υποστηρίζουν ότι, λαμβανομένων υπόψη των υποχρεώσεων της δεύτερης έναντι της ACB και της Valbruna Srl, η Falck θα είναι αυτή που θα υποχρεωθεί τελικώς να προβεί στην επιστροφή. Μια τέτοια κατάσταση ουδόλως θα συνέβαλλε στην αποκατάσταση του ανταγωνισμού, διότι η Falck δεν αναπτύσσει πλέον δραστηριότητα στον τομέα σιδήρου και χάλυβα. Συνεπώς, η προσβαλλόμενη απόφαση συνιστά έναντι αυτής κύρωση. Κατά τη Falck και την ACB, τα επιχειρήματα αυτά προβλήθηκαν πρωτοδίκως και αναπτύχθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο παρέλειψε να αποφανθεί επ' αυτών και επικύρωσε, έτσι, κατά τρόπο παράνομο, μια κύρωση.

175 Ως προς το σημείο αυτό, η Επιτροπή τονίζει ότι το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί των σχετικών με την ύπαρξη κυρώσεως επιχειρημάτων, όπως προβλήθηκαν με το σημείο VI, στοιχείο ε', του δικογράφου της προσφυγής της ACB και μνημονεύθηκαν στη σκέψη 78 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Το επιχείρημα ότι η προσβαλλόμενη απόφαση αποτελεί κύρωση, διότι η Falck δεν ασκεί πλέον δραστηριότητα στον τομέα σιδήρου και χάλυβα, δεν προβλήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου, αφού η ACB περιορίστηκε, κατά την Επιτροπή, να υποστηρίξει με το δικόγραφο της προσφυγής ότι «οι πραγματικές καθώς και οι νομικές (εφαρμοστέα νομοθεσία, υποκείμενα δικαίου) καταστάσεις μεταβλήθηκαν». Η Επιτροπή προσθέτει ότι, ακόμα και αν η ως άνω επιχειρηματολογία είχε προβληθεί κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, θα απορριπτόταν ως εκπροθέσμως προβληθείσα και θα ήταν, κατά συνέπεια, απαράδεκτη, στο στάδιο της αιτήσεως αναιρέσεως κατ' εφαρμογή του άρθρου 113, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

176 Επί της ουσίας, η Επιτροπή εκτιμά ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν ήταν υποχρεωμένη να λάβει υπόψη τυχόν συμφωνίες που συνήφθησαν μεταξύ ιδιωτών επ' ευκαιρία πωλήσεως. Σε αντίθετη περίπτωση, θα αρκούσε η πώληση μιας επιχειρήσεως που έλαβε παράνομες ενισχύσεις και η κατάρτιση συμφωνιών, όπως οι συναφθείσες εν προκειμένω, για να αποτύχει κάθε προσπάθεια ανακτήσεως των ενισχύσεων. Επιπλέον, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι δεν γνώριζε την ύπαρξη της συναφθείσας μεταξύ, αφενός, της Falck και, αφετέρου, της ACB και της Valbruna Srl συμφωνίας, όταν εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

177 Εκ προοιμίου, η αιτίαση αυτή πρέπει να θεωρηθεί παραδεκτή. Το άρθρο 113, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου ορίζει, βεβαίως, ότι η αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί να μεταβάλει το αντικείμενο της ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκης και η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται συνεπώς στον έλεγχο της νομικής λύσεως που δόθηκε ενόψει των ισχυρισμών που προβλήθηκαν και εξετάστηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου (απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψη 59).

178 Εντούτοις, εν προκειμένω, η ACB υποστήριξε πράγματι με το δικόγραφο της προσφυγής της ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι, ενόψει της εξελίξεως των συνθηκών της αγοράς καθώς και των πραγματικών και νομικών καταστάσεων από τη χορήγηση της ενισχύσεως, η αιτηθείσα ανάκτηση δεν απέβλεπε στην αποκατάσταση της ισορροπίας της εν λόγω αγοράς και στην εξάλειψη των αποτελεσμάτων στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, αλλά παρουσίαζε τον χαρακτήρα κυρώσεως. Το επιχείρημα ότι η επιστροφή δεν θα επηρεάσει τον ανταγωνισμό, διότι η Falck, που θα έπρεπε στην πράξη να φέρει το σχετικό βάρος, δεν είναι πλέον εταιρία δραστηριοποιούμενη στον τομέα σιδήρου και χάλυβα, είναι επιχείρημα τείνον στην ανάπτυξη του προβληθέντος με την προσφυγή ισχυρισμού. Συνεπώς, το επιχείρημα αυτό μπορούσε, ενδεχομένως, χωρίς να παραβιαστούν οι διατάξεις του άρθρου 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, να προβληθεί σε μεταγενέστερο της καταθέσεως του δικογράφου της προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικαστικό στάδιο και, επειδή εντάσσεται στο πλαίσιο ισχυρισμού προβληθέντος πρωτοδίκως, το απαράδεκτο δεν μπορεί a priori να διαπιστωθεί κατ' αναίρεση. Επιπλέον, η παράλειψη κρίσεως επί ενός επιχειρήματος, όπως το προβληθέν από την Falck, είναι, ενδεχομένως, ικανή να οδηγήσει το Δικαστήριο στο να δεχθεί μια αίτηση αναιρέσεως (απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1992, C-68/91 P, Moritz κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-6849, σκέψεις 21 έως 25 και 37 έως 39).

179 Εντούτοις, εν προκειμένω, δεν πρέπει να εξετασθεί το ζήτημα αν το επιχείρημα αυτό προβλήθηκε ή όχι σαφώς κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση και αν κακώς το Πρωτοδικείο παρέλειψε να αποφανθεί ειδικώς επ' αυτού, στο μέτρο που, εν πάση περιπτώσει, το επιχείρημα αυτό δεν μπορούσε να οδηγήσει το Πρωτοδικείο να δεχθεί τον αντλούμενο από την ύπαρξη κυρώσεως ισχυρισμό.

180 Πράγματι, όταν μια εταιρία δικαιούχος ενισχύσεως πωλήθηκε στην τιμή της αγοράς, η τιμή πωλήσεως αντανακλά, καταρχήν, τα αντιστοιχούντα στην προηγηθείσα ενίσχυση πλεονεκτήματα και ο πωλητής της εν λόγω εταιρίας διατηρεί, με το τίμημα που του καταβάλλεται, το όφελος της ενισχύσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-390/98, Banks, Συλλογή 2001, σ. I-6117, σκέψεις 77 και 78).

181 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν είναι αφύσικο η επιστροφή μιας ασυμβίβαστης με την κοινή αγορά ενισχύσεως που καταβλήθηκε σε εταιρία, η οποία στη συνέχεια πωλήθηκε, να βαρύνει, οριστικά, τον πωλητή, έναντι του οποίου η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να εκληφθεί ως επιβολή ποινής.

182 Εν προκειμένω, η Falck και η ACB δεν επικαλέστηκαν κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η δεύτερη δεν πωλήθηκε σε τιμή που αντανακλά την αξία του ενεργητικού της και, εν πάση περιπτώσει, η Falck δέχθηκε να αναλάβει τις συνέπειες των τυχόν νομικών προβλημάτων που ανέκυψαν πριν από την πώληση και τα οποία δεν αναφέρθηκαν ούτε ελήφθησαν υπόψη κατά την πώληση. Επομένως, η αιτίαση που αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε επί της υπάρξεως κυρώσεως αν και η Falck ήταν δυνατόν να υποχρεωθεί να αναλάβει την επιστροφή των ασυμβίβαστων με την κοινή αγορά ενισχύσεων είναι αλυσιτελής.

ii) Επί της αιτιάσεως ότι η μη πραγματική εξέταση του συμβατού των ενισχύσεων μετέτρεψε την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

183 Όσον αφορά τη δεύτερη αιτίαση των αναιρεσειουσών περί της υπάρξεως ποινής λόγω της, κατά τους ισχυρισμούς τους, απουσίας πραγματικού ελέγχου του συμβατού των επίμαχων ενισχύσεων με την κοινή αγορά, πρέπει να τονιστεί ότι αντιστοιχεί στην επιχειρηματολογία που αναφέρθηκε στη σκέψη 124 της παρούσας αποφάσεως, όσον αφορά τον λόγο που αντλείται από νομική πλάνη απορρέουσα από την εκτίμηση ότι η Επιτροπή νομίμως στηρίχθηκε μόνο στα στοιχεία που είχε στην κατοχή της προκειμένου να αποφανθεί επί του εν λόγω συμβατού.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

184 Η αιτίαση αυτή, χωρίς να χρειάζεται να κριθεί η βασιμότητά της, πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελής λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να διαπιστώσει το ασυμβίβαστο των επίμαχων ενισχύσεων με την κοινή αγορά, όπως κρίθηκε στη σκέψη 121 της παρούσας αποφάσεως.

iii) Επί της αιτιάσεως ότι σφάλματα και σύγχυση ως προς τις διαφορετικές ενισχύσεις και τα προς επιστροφή ποσά μετέτρεψαν την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση

185 Πρέπει, εξαρχής, να τονιστεί ότι η τρίτη αιτίαση, που προβάλλουν οι αναιρεσείουσες προκειμένου να αποδείξουν ότι το Πρωτοδικείο κατέληξε κακώς ότι δεν υφίσταται κύρωση, η οποία στηρίζεται στη «διπλή αξιολόγηση» της ίδιας ενισχύσεως, θέτει εν αμφιβόλω την εκτίμηση πραγματικών περιστατικών εκ μέρους του Πρωτοδικείου. Όπως υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 85 της παρούσας αποφάσεως, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να εξετάζει εκ νέου κατ' αναίρεση την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους του Πρωτοδικείου, εκτός από την περίπτωση αλλοιώσεως των στοιχείων που υποβλήθηκαν στο Πρωτοδικείο. Συνεπώς, η υπό κρίση αιτίαση απαραδέκτως προβάλλεται με την αιτίαση αναιρέσεως.

iv) Επί της αιτιάσεως ότι η εφαρμογή υπερβολικού επιτοκίου στην επιστροφή των ενισχύσεων μετέτρεψε την απαίτηση επιστροφής σε κύρωση

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

186 Όσον αφορά την αιτίαση περί υπάρξεως ποινής λόγω της εφαρμογής υπερβολικού επιτοκίου επί των προς επιστροφή ποσών, η εμπεριστατωμένη επιχειρηματολογία της Falck ως προς το ζήτημα αυτό αντιστοιχεί σε αυτή που εκτέθηκε συνοπτικώς προηγουμένως με τις σκέψεις 146 έως 150 της παρούσας αποφάσεως στο πλαίσιο του λόγου που στηρίζεται στην έλλειψη νομιμότητας των βάσεων υπολογισμού των τόκων και στην έλλειψη αιτιολογίας ως προς το ζήτημα αυτό.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

187 Η επιχειρηματολογία της Falck σχετικά με την έλλειψη νομμότητας του επιτοκίου που εφαρμόστηκε με το σημείο 2 του διατακτικού της προσβαλλόμενης αποφάσεως απορρίφθηκε ήδη επί της ουσίας με τις σκέψεις 156 έως 171 της παρούσας αποφάσεως, από τις οποίες προκύπτει ότι από την εφαρμογή του επιτοκίου αυτού ουδόλως απορρέει κύρωση.

188 Συνεπώς, ο λόγος που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της απογορεύσεως κυρώσεων και της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να απορριφθεί.

189 Απ' όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως πρέπει να γίνουν δεκτές μόνο στο μέτρο που, συνεπεία νομικής πλάνης, το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο της ACB που αντλείται από το ότι η καθυστέρηση με την οποία η Επιτροπή ζήτησε την επιστροφή των ενισχύσεων συνεπάγεται παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Οι αιτήσεις αναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν κατά τα λοιπά.

190 Εντούτοις, κρίνοντας επί της ουσίας της διαφοράς, κατ' εφαρμογή του άρθρου 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η Επιτροπή δεν ενήργησε, λαμβανομένων υπόψη των συντρεχουσών στην παρούσα υπόθεση περιστάσεων, καθυστερημένα και, για τον λόγο αυτό, δεν παραβιάστηκε η αρχή της ασφάλειας δικαίου. Κατά συνέπεια, η προσφυγή της ACB πρέπει να απορριφθεί.

## IV — **Επί των δικαστικών εξόδων**

191 Το άρθρο 122, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας προβλέπει ότι, όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται ως αβάσιμη ή όταν γίνεται δεκτή και το Δικα-

στήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αποφαίνεται και επί των εξόδων. Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του ίδιου Κανονισμού το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Η παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της δεύτερης αυτής διατάξεως προβλέπει, εντούτοις, ότι το Δικαστήριο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων ή εφόσον συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι. Η παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, της ίδιας διατάξεως ορίζει ότι τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

192 Εν προκειμένω, επειδή οι αναιρεσείουσες, κάθε μία κατά το μέρος που την αφορά, ηττήθηκαν κατά το ουσιώδες μέρος των ισχυρισμών τους και η Επιτροπή υπέβαλε σχετικό αίτημα, πρέπει αυτές να φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα και να αποφασισθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

αποφασίζει:

**1) Αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 16ης Δεκεμβρίου 1999, Τ-158/96, Acciaierie di Bolzano κατά Επιτροπής, κατά το μέρος κατά το οποίο απέρριψε τον λόγο ακυρώσεως που στηριζόταν στην καθυστέρηση με την οποία η Επιτροπή ζήτησε την επιστροφή των ενισχύσεων, πράγμα που συνεπαγόταν παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου.**

**2) Απορρίπτει τις αιτήσεις αναιρέσεως κατά τα λοιπά.**

**3) Απορρίπτει την προσφυγή ακυρώσεως της Acciaierie di Bolzano SpA που ασκήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου.**

**4) Οι Falck SpA και Acciaierie di Bolzano SpA φέρουν, αντιστοίχως, τα δικαστικά τους έξοδα στις υποθέσεις C-74/00 P και C-75/00 P.**

**5) Η Ιταλική Κυβέρνηση φέρει τα δικαστικά της έξοδα στις υποθέσεις C-74/00 P και C-75/00 P.**

| | | |
|---|---|---|
| Rodríguez Iglesias | Jann | Macken |
| Colneric | von Bahr | Edward |
| La Pergola | Puissochet | Wathelet |
| Σκουρής | Cunha Rodrigues | |

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Σεπτεμβρίου 2002.

| | |
|---|---|
| Ο Γραμματέας | Ο Πρόεδρος |
| R. Grass | G. C. Rodríguez Iglesias |